

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY

KAAM
YAYINLARI

OLBA
XXII

(Ayrıbasım / Offprint)

MERSİN
2014

KAAM YAYINLARI
OLBA
XXII

© 2014 Mersin Üniversitesi/Türkiye
ISSN 1301 7667
Yayıncı Sertifika No: 14641

OLBA dergisi;
ARTS & HUMANITIES CITATION INDEX, EBSCO, PROQUEST
ve

TÜBİTAK-ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanlarında taranmaktadır.

Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün (DAI) Kısaltmalar Dizini'nde 'OLBA' şeklinde yer almaktadır.

OLBA dergisi hakemlidir ve Mayıs ayında olmak üzere, yılda bir kez basılmaktadır.
Published each year in May.

KAAM'ın izni olmadan OLBA'nın hiçbir bölümü kopya edilemez.

Alıntı yapılması durumunda dipnot ile referans gösterilmelidir.

It is not allowed to copy any section of OLBA without the permit of KAAM.

OLBA dergisinde makalesi yayımlanan her yazar, makalesinin baskı olarak ve elektronik ortamda yayımlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını OLBA dergisine devretmiş sayılır.

Each author whose article is published in OLBA shall be considered to have accepted the article to be published in print version and electronically and thus have transferred the copyrights to the journal OLBA..

OLBA'ya gönderilen makaleler aşağıdaki web adresinde ve bu cildin giriş sayfalarında belirtilen formatlara uygun olduğu taktirde basılacaktır.

Articles should be written according the formats mentioned in the following web address.

Redaktion: Yrd. Doç. Dr. Deniz Kaplan

OLBA'nın yeni sayılarında yayımlanması istenen makaleler için yazışma adresi:
Correspondance addresses for sending articles to following volumes of OLBA:

Prof. Dr. Serra Durugönül
Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
Çiftlikköy Kampüsü, 33342 Mersin - TURKEY

Diğer İletişim Adresleri
Other Correspondance Addresses

Tel: 00.90.324.361 00 01 (10 Lines) 4730 / 4734

Fax: 00.90.324.361 00 46

web mail: www.kaam.mersin.edu.tr

www.olba.mersin.edu.tr

e-mail: sdurogonul@gmail.com

kaam@mersin.edu.tr

Baskı / Printed by

Oksijen Basım ve Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.

100. Yıl Mah. Matbaacılar Sit. 2. Cad. No: 202/A Bağcılar-İstanbul

Tel: +90 (212) 325 71 25 Fax: +90 (212) 325 61 99

Sertifika No: 29487

Dağıtım / Distribution

Zero Prod. Ltd.

Tel: 00.90.212.244 75 21 Fax: 00.90.244 32 09

info@zerobooksonline.com www.zerobooksonline.com/eng

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
(KAAM)
YAYINLARI-XXII

MERSIN UNIVERSITY
PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY
(KAAM)-XXII

Editör

Serra DURUGÖNÜL
Murat DURUKAN
Gunnar BRANDS
Deniz KAPLAN

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL
Prof. Dr. Haluk ABBASOĞLU
Prof. Dr. Tomris BAKIR
Prof. Dr. Sencer ŞAHİN
Prof. Dr. Erendiz ÖZBAYOĞLU
Prof. Dr. Susan ROTROFF
Prof. Dr. Marion MEYER

MERSİN

2014

İçindekiler/Contents

İsmail Özer

Eski Anadolu ve Japon İskeletlerinde Diskriminant Fonksiyon Analiziyle Cinsiyet Tayini
(*Sex Determination by Applying Discriminant Function Analysis on Ancient Anatolian and Japanese Skeletons*) 1

Nilgün Coşkun

Mardin Müzesi'nden Bir Grup Yeni Assur Çanak Çömleği
(*A Group of Neo-Assyrian Pottery in the Mardin Museum*) 15

İlkan Hasdağlı

The Post-Bronze Age Pottery from Ulucak Höyük
(*Ulucak Höyük'ten Tunç Çağı Sonrasına Ait Seramikler*) 33

Hülya Bulut

*Early Iron Age Pottery from Halicarnassus Peninsula:
Two New Amphora Fragments from Pedasa*
(*Halikarnassos Yarımadası Erken Demir Çağ Seramiği:
Pedasa'dan İki Yeni Amphoraya Ait Parçalar*) 63

Carolyn C. Aslan – Gülşah Günata

Troya: Protogeometrik, Geometrik ve Arkaik Dönemler
(*Troy: Protogeometric, Geometric and Archaic Periods*) 81

Vedat Keleş

*Parion Nekropolü'nde Ele Geçen Dört Altın Obje Üzerine
Yeni Bir Değerlendirme*
(*A New Evaluation on Four Golden Objects Recovered from the
Necropolis of Parion*) 117

Erdoğan Aslan

Bithynia Bölgesi Kalpe Limanı
(*Port of Kalpe in the Bithynian Region*) 129

Zeliha Gider Büyükozer

Dorik Frizden Bir Detay: Triglif Kulakları
(*A Detail of the Doric Friese: Triglyph Ears*) 155

Bilal Söğüt – Murat Taşkıran	
<i>Stratonikeia'dan Augustus Dönemi Mısır Etkili Korinth Başlıkları (Corinthian Capitals of Augustian Period from Stratoniceia with Egyptian Influence)</i>	189
Erkan Alkaç	
<i>M.Ö. 1. Yüzyılın Ortalarında Yunan Amphoralarının Mühürlenme İşleminin Sona Ermesinin Nedenleri (The Reasons for the Termination of the Production of Greek Stamped Amphorae in the mid 1st century BC)</i>	213
H. Asena Kızıarslanoglu	
<i>Elaiussa Sebaste'den Baetica Üretimi Amphoralar (Baetica Amphorae from Elaiussa Sebaste)</i>	231
Tuna Şare-Ağtürk	
<i>Arakhne's Loom: Luxurious Textile Production in Ancient Western Anatolia (Arakhne'nin Dokuma Tezgahı: Antik Batı Anadolu'da Yüksek Kalite Tekstil Üretimi)</i>	251
Florian Haymann	
<i>Ein entvölkertes Kilikien unter Tigranes II. ? Für eine neue Sicht auf Ostkilikien in der Zeit von 78 bis 64 v. Chr. (II. Tigranes Zamanında Kilikia'nın İstislaştırılması? İ.Ö. 78-64 Yılları Arasında Doğu Kilikia İçin Yeni Bir Bakış Açısı)</i>	281
M. Ertan Yıldız	
<i>Kelainai/Apameia Kibotos'tan Dört Yeni Yazıt (Vier neue Inschriften aus Kelainai/Apameia Kibotos)</i>	291
Ahmet Türkan	
<i>Grek Büyü Papirüslerine Göre Roma İmparatorluğu Ortadoğusu'ndaki Yeni Din Anlayışı ve Kozmik Sistem Üzerine Bazı Gözlemler (Some Observations on the New Religious Concept and Cosmic System in the Roman Middle East According to Greek Magical Papyri)</i>	307
Ayşe Çaylak Türker	
<i>Çanakkale'den İon-İmpost Sütun Başlıkları (Ionic-Impost Column Capitals from Çanakkale)</i>	337
Ayşe Aydın	
<i>Adana ve Mersin Müzeleri'ndeki Figürlü Başlıklar (Figured Capitals in the Adana and Mersin Museums)</i>	369
Norman Wetzig	
<i>Alahan Manastır. Alte Befunde – Neue Deutungen (Alahan Manastır. Eski Buluntular – Yeni Yorumlar)</i>	393

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
BİLİMSEL SÜRELİ YAYINI ‘OLBA’

Kapsam

Olba süreli yayını Mayıs ayında olmak üzere yılda bir kez basılır. Yayınlanması istenilen makalelerin en geç her yıl Kasım ayında gönderilmiş olması gerekmektedir.

1998 yılından bu yana basılan Olba; Küçükasya, Akdeniz bölgesi ve Ortadoğu'ya ilişkin orijinal sonuçlar içeren Antropoloji, Prehistorya, Protohistorya, Klasik Arkeoloji, Klasik Filoloji (ve Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri), Eskiçağ Tarihi, Nüvizmatik ve Erken Hıristiyanlık Arkeolojisi alanlarında yazılmış makaleleri kapsamaktadır.

Yayın İlkeleri

1. a. Makaleler, Word ortamında yazılmış olmalıdır.
 - b. Metin 10 punto; özet, dipnot, katalog ve bibliyografya 9 punto olmak üzere, Times New Roman (PC ve Macintosh) harf karakteri kullanılmalıdır.
 - c. Dipnotlar her sayfanın altına verilmeli ve makalenin başından sonuna kadar sayısal süreklilik izlemelidir.
 - d. Metin içinde bulunan ara başlıklarda, küçük harf kullanılmalı ve koyu (bold) yazılmalıdır. Bunun dışındaki seçenekler (tümünün büyük harf yazılması, alt çizgi ya da italik) kullanılmamalıdır.
2. Noktalama (tireler) işaretlerinde dikkat edilecek hususlar:
 - a. Metin içinde her cümlemin ortasındaki virgülden ve sonundaki noktadan sonra bir tab boşluk bırakılmalıdır.
 - b. Cümle içinde veya cümle sonunda yer alan dipnot numaralarının herbirisi noktalama (nokta veya virgül) işaretlerinden önce yer almalıdır.
 - c. Metin içinde yer alan “fig.” ibareleri, küçük harf ile ve parantez içinde verilmeli; fig. ibaresinin noktasından sonra bir tab boşluk bırakılmalı (fig. 3); ikiden fazla ardışık figür belirtiliyorsa iki rakam arasına boşluksuz kısa tire konulmalı (fig. 2-4). Ardışık değilse, sayılar arasına nokta ve bir tab boşluk bırakılmalıdır (fig. 2. 5).
 - d. Ayrıca bibliyografya ve kısaltmalar kısmında bir yazar, iki soyadı taşıyorsa soyadları arasında boşluk bırakmaksızın kısa tire kullanılmalıdır (Dentzer-

Feydy); bir makale birden fazla yazarlı ise her yazardan sonra bir boşluk, ardından uzun tire ve yine boşluktan sonra diğer yazarın soyadı gelmelidir (Hagel – Tomaschitz).

3. “Bibliyografya ve Kısaltmalar” bölümü makalenin sonunda yer almalı, dipnotlarda kullanılan kısaltmalar, burada açıklanmalıdır. Dipnotlarda kullanılan kaynaklar kısaltma olarak verilmeli, kısaltmalarda yazar soyadı, yayın tarihi, sayfa (ve varsa levha ya da resim) sıralamasına sadık kalınmalıdır. Sadece bir kez kullanılan yayınlar için bile aynı kurala uyulmalıdır.

Bibliyografya (kitaplar için):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York.

Bibliyografya (Makaleler için):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inschriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, lev. LIV-LVII.

Dipnot (kitaplar için)

Richter 1977, 162, res. 217.

Dipnot (Makaleler için)

Oppenheim 1973, 9, lev.1.

Diğer Kısaltmalar

age.	adı geçen eser
ay.	aynı yazar
vd.	ve devamı
yak.	yaklaşık
v.d.	ve diğerleri
y.dn.	yukarı dipnot
dn.	dipnot
a.dn.	aşağı dipnot
bk.	Bakınız

4. Tüm resim, çizim ve haritalar için sadece “fig.” kısaltması kullanılmalı ve figürlerin numaralandırılmasında süreklilik olmalıdır. (Levha, Resim, Çizim, Şekil, Harita ya da bir başka ifade veya kısaltma kesinlikle kullanılmamalıdır).
5. Word dökümanına gömülü olarak gönderilen figürler kullanılmamaktadır. Figürlerin mutlaka sayfada kullanılması gereken büyüklükte ve en az 300 pixel/inch çözünürlükte, photoshop tif veya jpeg formatında gönderilmesi

gerekmektedir. Adobe illustrator programında çalışılmış çizimler Adobe illustrator formatında da gönderilebilir. Farklı vektörel programlarda çalışılan çizimler photoshop formatına çevrilemiyorsa pdf olarak gönderilebilir. Bu formatların dışındaki formatlarda gönderilmiş figürler kabul edilmeyecektir.

6. Figürler CD'ye yüklenmelidir ve ayrıca figür düzenlemesi örneği (layout) PDF olarak yapılarak burada yer almalıdır.
7. Bir başka kaynaktan alıntı yapılan figürlerin sorumluluğu yazara aittir, bu sebeple kaynak belirtilmelidir.
8. Makale metninin sonunda figürler listesi yer almalıdır.
9. Metin yukarıda belirtilen formatlara uygun olmak kaydıyla 20 sayfayı geçmemelidir. Figürlerin toplamı 10 adet civarında olmalıdır.
10. Makaleler Türkçe, İngilizce veya Almanca yazılabilir. Türkçe yazılan makalelerde yaklaşık 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce yada Almanca özet kesinlikle bulunmalıdır. İngilizce veya Almanca yazılan makalelerde ise en az 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce veya Almanca özet bulunmalıdır. Makalenin her iki dilde de başlığı gönderilmelidir.
11. Özeti altında, Türkçe ve İngilizce veya Almanca olmak üzere altı anahtar kelime verilmelidir.
12. Metnin word ve pdf formatlarında kaydı ile figürlerin kopyalandığı iki adet CD (biri yedek) ile birlikte bir orijinal ve bir kopya olmak üzere metin ve figür çıktısı gönderilmelidir.
13. Makale içinde kullanılan özel fontlar da CD'ye yüklenerek yollanmalıdır.

MERSIN UNIVERSITY
‘RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY’
JOURNAL ‘OLBA’

Scope

Olba is printed once a year in May. Deadline for sending papers is November of each year.

The Journal ‘Olba’, being published since 1998 by the ‘Research Center of Cilician Archeology’ of the Mersin University (Turkey), includes original studies done on antropology, prehistory, protohistory, classical archaeology, classical philology (and ancient languages and cultures), ancient history, numismatics and early christian archeology of Asia Minor, the Mediterranean region and the Near East.

Publishing Principles

1. a. Articles should be written in Word programs.
b. The text should be written in 10 puntos; the abstract, footnotes, catalogue and bibliography in 9 puntos ‘Times New Roman’ (for PC and for Macintosh).
c. Footnotes should take place at the bottom of the page in continous numbering.
d. Titles within the article should be written in small letters and be marked as bold. Other choises (big letters, underline or italic) should not be used.
2. Punctuation (hyphen) Marks:
 - a. One space should be given after the comma in the sentence and after the dot at the end of the sentence.
 - b. The footnote numbering within the sentence in the text, should take place before the comma in the sentence or before the dot at the end of the sentence.
 - c. The indication fig.:
 - * It should be set in brackets and one space should be given after the dot (fig. 3);
 - * If many figures in sequence are to be indicated, a short hyphen without space between the beginning and last numbers should be placed (fig. 2-4); if these are not in sequence, a dot and space should be given between the numbers (fig. 2. 5).

d) In the bibliography and abbreviations, if the author has two family names, a short hyphen without leaving space should be used (Dentzer-Feydy); if the article is written by two or more authors, after each author a space, a long hyphen and again a space should be left before the family name of the next author (Hagel – Tomaschitz).

3. The ‘Bibliography’ and ‘Abbreviations’ should take part at the end of the article. The ‘Abbreviations’ used in the footnotes should be explained in the ‘Bibliography’ part. The bibliography used in the footnotes should take place as abbreviations and the following order within the abbreviations should be kept: Name of writer, year of publishment, page (and if used, number of the illustration). This rule should be applied even if a publishment is used only once.

Bibliography (for books):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York.

Bibliography (for articles):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inschriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, pl. LIV-LVII.

Footnotes (for books):

Richter 1977, 162, fig. 217.

Footnotes (for articles):

Oppenheim 1973, 9, pl.1.

Miscellaneous Abbreviations:

op. cit.	in the work already cited
idem	an author that has just been mentioned
ff	following pages
et al.	and others
n.	footnote
see	see
infra	see below
supra	see above

4. For all photographs, drawings and maps only the abbreviation ‘fig.’ should be used in continous numbering (remarks such as Plate, Picture, Drawing, Map or any other word or abbreviaton should not be used).

5. Figures, embedded in Word documents can not be used. Figures have to be in the length in which they will be used in the page, being at least 300 pixel/ inch, in photoshop tif or jpeg format. Drawings in adobe illustrator can be sent in this format. Drawings in other vectoral programs can be sent in pdf if they can't be converted to photoshop. Figures sent in other formats will not be accepted.
6. Figures should be loaded to a CD and a layout of them as PDF should also be undertaken.
7. Photographs, drawings or maps taken from other publications are in the responsibility of the writers; so the sources have to be mentioned.
8. A list of figures should take part at the end of the article.
9. The text should be within the remarked formats not more than 20 pages, the drawing and photograprs 10 in number.
10. Papers may be written in Turkish, English or German. Papers written in Turkish must include an abstract of 500 words in Turkish and English or German. It will be appreciated if papers written in English or German would include a summary of 500 words in Turkish and in English or German. The title of the article should be sent in two languages.
11. Six keywords should be remarked, following the abstract in Turkish and English or German .
12. The text in word and pdf formats as well as the figures should be loaded in two different CD's; furthermore should be sent, twice the printed version of the text and figures.
13. Special fonts should be loaded to the CD.

ÇANAKKALE'DEN ION-IMPOST SÜTUN BAŞLIKLARI

Ayşe ÇAYLAK TÜRKER*

ABSTRACT

Ionic-Impost Column Capitals from Çanakkale

The Hellespont area, due to its key geographical location dominates in production, consumption as well as trading contacts between the Black Sea and the Mediterranean in the Byzantine period. Despite this importance of its, its archaeological data are rather limited. This creates a serious problem in the research on the Byzantine period. We conduct archaeological surveys in order to determine the Byzantine settlements on the valleys reaching the Hellespont and in order to understand the settlement patterns. An important group of the findings we obtained from these project studies are architectural sculptures. Numerous specimens of column capitals used in the structures were detected besides the pieces belonging to liturgical use among the architectural plastic items. The subject of this study is the evaluation of ionic impost type of column capitals comprising one of the groups with a large number of items among the column capitals. With this study, it is aimed to understand the quality of buildings which no more exist in the region and to contribute to the localization problems of the settlements. The works evaluated here are the ionic impost type of column capitals we detected both in our surveys in Çanakkale and in our documentation studies in the Çanakkale Archaeology Museum.

Forty-one specimens of the Ionic impost type of column capitals are found in our study area. Of the capitals, seven were left uncompleted, with their Ionic volutes and/or impost being roughly shaped. In four of them, the spirals of Ionic volutes were not engraved and the echinus, pulvinus and impost sections were left undecorated. In one of the capitals, the lower section with Ionic volutes was not completed, even though the front and rear faces of the impost contained decorations. In a capital, however, the pulvini, the spirals of the volutes on the rear face and the echinus were not engraved, although the Ionic volutes, the echinus and the impost decorations on the front face of the capital were completed. Of the capitals, seven have survived, with half or ¼ of them being preserved.

* Doç. Dr. Ayşe Çaylak Türker, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Terzioğlu Kampüsü, Çanakkale. E-posta: ayseturker@comu.edu.tr

The Ionic impost column capitals we documented in our study area, display two basic characteristics of form. In the first one, the section containing the Ionic volutes is high and the volutes protrude towards the sides in a way that they go beyond the borders of the impost. The only specimen of this type is the capital which is exhibited inside the Bozcaada Castle and it is parallel with the specimens dated to the early 5th century. In the second type, the section containing the Ionic volutes is narrower and does not exceed the width of the impost. The specimens in this group can be evaluated in three groups according to the engraving of the Ionic volutes. In the first one, the spirals of Ionic volutes protrude from their beds. This group has eight specimens. Analogues of this type of capitals are dated to the last quarter of the 5th century according to their characteristic of form. Even though the volutes in the specimens of the second group are more evident and higher than those of the third group, the volutes were more schematically engraved and shortened in the third group. There are eleven capitals which might be evaluated in the second group. These capitals resemble the specimens of the late 5th century and the first half of the 6th century. There are 15 capitals in the third group. The capitals in this group can be dated to the second half of the 6th century according to their characteristics of form and analogues.

Apart from one piece, the capitals we examined were made of marble. The types of marble used are gray veined white marble and white marble. The finds-pots of capitals indicate the settlement areas on both sides of the Hellespont. This demonstrates that the areas on the coasts of the Hellespont were intensively settled in the early Byzantine period.

Keywords: Çanakkale, Architectural sculpture, Column capital, Ionic-impost, Byzantine period.

ÖZET

Çanakkale Boğazı anahtar durumundaki coğrafi konumu nedeniyle Karadeniz ve Akdeniz arasındaki ilişkilerde büyük önem taşır. Ancak bu önemine karşın Bizans dönemine ait arkeolojik verileri sınırlıdır. Bu durum bölgenin anlaşılmasında ve Bizans coğrafyasındaki ilişkilerin belirlenmesinde önemli bir sorun oluşturur. Bölgedeki Bizans dönemi yerleşimlerinin tespit edilmesi, bu yerleşimlerin niteliklerinin belirlenmesi ve yoğunluklarının anlaşılması amacıyla yüzey araştırmaları yürütmekteyiz. Yüzey araştırmaları sırasında tespit ettiğimiz buluntuların önemli bir grubunu mimari plastikler oluşturur. Mimari plastikler arasında liturjik işleve sahip eserlerin yanı sıra taşıyıcı sistemde kullanılmış sütun başlıklarının da çok sayıda örneği tespit edilmiştir. Bu çalışmanın konusunu sütun başlıkları arasında sayısal bakımdan yoğun gruplardan birini oluşturan ion-impost tipindeki sütun başlıklarının değerlendirmesi oluşturmaktadır. Bu çalışma ile bölgede günümüze ulaşamayan yapıların niteliğinin anlaşılması ve yerleşimlerin lokalizasyon sorunlarının çözümüne katkı sağlanması hedeflenmektedir. Değerlendirilen eserler ise hem Çanakkale'deki yüzey araştırmalarımız hem de Çanakkale Arkeoloji Müzesi'nde yürüttüğümüz belgeleme çalışmalarında tespit ettiğimiz ion-impost tipindeki sütun başlıklarıdır.

Çalışma alanımızda ion-impost tipteki sütun başlıklarının kırkbir örneği bulunur. Başlıklardan yedisi, ion volütleri ve/veya impost kabaca biçimlendirilmiş olarak, tamamlanmadan bırakılmıştır. Bunlardan dördünde ion volütlerinin helezonları işlenmemiş; ekinus, pulvinus ve impost bölümleri bezemeden bırakılmıştır. Başlıklardan birinde impostun ön ve arka yüzünde bezeme bulunduğu halde ion volütlü alt bölüm tamamlanmamıştır. Bir başlıkta ise başlığın ön yüzünde ion volütleri, ekinus ve impost bezemeleri tamamlanmış olduğu halde pulvinuslar ve arka yüzdeki volütlerin helezonları ile ekinus işlenmemiştir.

Çalışma alanımızda belgelediğimiz ion-impost sütun başlıkları iki temel biçim özelliği gösterir. İlkinde ion volütlerinin bulunduğu bölüm yüksektir ve volütler impostun sınırlarını aşacak biçimde yanlara doğru çıkıntı oluşturur. Bu tipteki tek örnek Bozcaada Kalesi içerisinde sergilenen başlıktır ve 5. yüzyıl başına tarihlenen örnekler ile paralellik gösterir. İkinci tipte ion volütlerinin bulunduğu bölüm daha dardır ve impostun genişliğini aşmaz. Bu gruptaki örnekler ion volütlerinin işlenişine göre üç grupta değerlendirilebilir. Bunlardan ilkinde; ion volütlerinin helezonları yatağından dışa doğru çıkıntı yapar. Bu grubun sekiz örneği vardır. Bu tipteki başlıkların benzerleri form özelliğine göre 5. yüzyıl son çeyreğine tarihlenir. İkinci gruptaki örneklerde volütler üçüncü gruptakilere göre daha belirgin ve yüksek olduğu halde üçüncü grupta volütler daha şematik işlenmiştir ve volütlerin boyu kısalmıştır. İkinci grupta değerlendirilebilecek on bir başlık bulunur. Bu başlıklar 5. yüzyıl sonu ve 6. yüzyıl ilk yarısı örnekleri ile benzerlik gösterir. Üçüncü grupta on beş başlık bulunur. Bu gruptaki başlıklar ise biçim özellikleri ve benzer örneklerine göre 6. yüzyıl ikinci yarısına tarihlendirilebilir.

İncelediğimiz başlıklar bir örnek dışında mermerden üretilmiştir. Kullanılan mermer türleri ise gri damarlı beyaz ve beyaz mermerdir. Başlıkların buluntu konumları Çanakkale Boğazı'nın her iki yakasındaki yerleşim alanlarına işaret eder.

Anahtar Kelimeler: Çanakkale, Mimari plastik, Sütun başlığı, Ion-impost, Bizans Dönemi.

Çanakkale Boğazı anahtar durumundaki coğrafi konumu nedeniyle Karadeniz ve Akdeniz arasındaki ilişkilerde büyük önem taşır. Ancak bu önemine karşın Bizans dönemine ait arkeolojik verileri sınırlıdır. Bu durum bölgenin anlaşılmasında ve Bizans coğrafyasındaki ilişkilerin belirlenmesinde önemli bir sorun oluşturur. Bölgedeki Bizans dönemi yerleşimlerinin tespit edilmesi, bu yerleşimlerin niteliklerinin belirlenmesi ve yoğunluklarının anlaşılması amacıyla yüzey araştırmaları yürütmekteyiz¹. Yüzey araştırmaları sırasında tespit ettiğimiz buluntuların önemli bir grubunu mimari

¹ Bölgedeki çalışmalarımız Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izni ve Tübitak'ın desteği ile sürdürülmektedir. Tübitak tarafından iki ayrı proje için destek sağlanmıştır. Bunlardan ilki (104K074) 2010 yılında tamamlanmıştır; ikinci proje (111K377) ise halen devam etmektedir. Çalışma izni ve desteği için her iki kuruma teşekkür ederim.

plastikler oluşturur. Mimari plastikler arasında liturjik işleve sahip eserlerin yanı sıra taşıyıcı sistemde kullanılmış sütun başlıklarının da çok sayıda örneği tespit edilmiştir. Bu çalışmanın konusunu sütun başlıkları arasında sayısal bakımdan yoğun gruplardan birini oluşturan ion-impot tipindeki sütun başlıklarının değerlendirmesi oluşturmaktadır. Bu çalışma ile bölgede günümüze ulaşamayan yapıların niteliğinin anlaşılması ve yerleşimlerin lokalizasyon sorunlarının çözümüne katkı sağlanması hedeflenmektedir. Değerlendirilen eserler ise hem Çanakkale'deki yüzey araştırmalarımız hem de Çanakkale Arkeoloji Müzesi'nde yürüttüğümüz belgeleme çalışmalarında tespit ettiğimiz ion-impot tipindeki sütun başlıklarıdır.

Erken Bizans döneminde klasik Yunan döneminin Ion, Korinth ve Kompozit tipteki başlıklarının kullanımı devam etmiştir. Ancak bunlardan Korinth ve Kompozit başlıklar doğu ve batı Akdeniz'de yaygın biçimde kullanılmış olduğu halde ion başlıkların, doğu Akdeniz'de sınırlı bir kullanım alanı bulduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte doğu Akdeniz ve Balkanlar'da, ion-impot tipteki sütun başlıkları yaygın biçimde kullanılmıştır. Bu sütun başlıkları monolit olarak işlenmiş iki ana bölüme sahiptir. Bunlar, ion volütlü alt bölüm ile onun üzerindeki impottur (fig. 1). Bu tipteki başlıkların en erken tarihli örneği olarak Yunanistan'da Skripu'daki başlık gösterilir². Bu başlık 400 yılı civarına tarihlendirilir³. Mısır'da Alexandria Müzesi'ndeki iki başlık 5. yüzyıl ilk çeyreğine verilir⁴. 5.yüzyıl ilk yarısına tarihlenen üç başlık Yunanistan'da Chalkis, Arkitsa ve Delphi'de de bulunur⁵. İstanbul'da bilinen en erken örnekler ise 5.yüzyıl ortalarına tarihlenir ve bunlar Studios Bazilikası'nın galeri katında kullanılmış başlıklardır⁶. Studios Bazilikası'ndaki ile benzer başlıklar Yunanistan'da Nea Anchialos A Bazilikası galeri katında⁷, Korinth-Lechaion'da St. Leonidas Bazilikası'nda⁸ ve İstanbul Taşkasap'ta bulunan ve Mozaik Müzesi'ne taşınmış olan başlıklar arasında da tespit edilir⁹.

² Kautzsch 1936, 166; Sodini 1977, fig.7.

³ Yegül 1974, 267.

⁴ Kautzsch 1936,166, fig. 535-536; Deichmann 1956, 47.

⁵ Chalkis için bk. von Alten 1913, 39-40; Strzygowski 1899, 271-96, fig.6; Arkitsa için bk. Orlandos 1929, 207, fig. 7; Delphi için bk. Laurent 1899, 214, fig. 9.

⁶ Kautzsch 1936, 167, fig. 540a ve b.

⁷ Sotiriou 1929, 64, fig. 67, 68; Kautzsch 1936, 171.

⁸ Krautheimer 1965, 99-101, pl. 36b.

⁹ Fıratlı 1961, 37, pl. 4, fig. 1-2.

Bunlar 5. yüzyıl ortası ile 6. yüzyıl arasına tarihlenen başlıklardır. Ion-impost başlıkların kullanımı özellikle Justinian döneminde yaygınlık kazanır. Bu döneme tarihlenen İstanbul'daki Ayasofya, Ayairini, Küçük Ayasofya¹⁰ve Efes'deki Aziz Ioannes Bazilikası'ndaki başlıklar¹¹ dönemin karakteristik özelliklerini yansıtır. Bu dönemden sonra kullanımları giderek azalan bu başlıklar Vemi'ye göre Makedonyalılar dönemine kadar görülür¹². 5.-6. yüzyıllarda çok yaygın kullanılmış ion-impost başlıklar araştırmalarda genellikle bezeme kompozisyonlarına göre sınıflandırılır ve tarihlenir¹³. Vemi, Yunanistan'daki ion-impost başlıkları konu alan kitabında başlıkların formlarına göre bir sınıflama yaparak tarihleme yoluna gitmiştir¹⁴. Bu sınıflamada başlığın ion volütlerine sahip alt bölümü ile impostun birbirine olan oranı değerlendirilmiştir.

Çalışma alanımızda ion-impost tipteki sütun başlıklarının kırk bir örneği bulunur. Bunlardan Çanakkale Arkeoloji Müzesi'nde korunan dört başlığın buluntu yeri kayıtlı değildir. Başlıklardan dokuzu Çardak'ta Yakup Bey Camii ve Hanı içerisinde, biri Gelibolu Kalesi duvarında, biri ise Karainbeyli Köyü kahvesinin duvarında devşirme olarak kullanılmıştır. Yüzeysel araştırmaları ve Çanakkale Arkeoloji Müzesi'ndeki çalışmalarımızda tespit ettiğimiz diğer başlıklar Halileli Köyü, Eceabat Çamburnu mevki kanalizasyon kazısı, Eceabat merkez, Bayramiç merkez ve Bozcaada'da ikişer, Çanakkale merkez, Gelibolu merkez, Saraycık, Ezine-Dalyan, Kumkale, Lapseki-Dalyan, Kocadere, Alçitepe, Bolayır, Cevizli, Tavaklı, Gökçebayır, Güllüce-Mormat, Pınarbaşı ve Süleymaniye köyleri ile Çanakkale Şehitleri Abidesi çevresindeki alandan birer örnekle temsil edilir.

Başlıklardan yedisi, ion volütleri ve/veya impost kabaca biçimlendirilmiş olarak, tamamlanmadan bırakılmıştır. Bunlardan dördünde ion volütlerinin helezonları işlenmemiş; ekinus, pulvinus ve impost bölümleri bezenmeden bırakılmıştır. Başlıklardan birinde (no. 14) impostun ön ve arka yüzünde bezeme bulunduğu halde ion volütlü alt bölüm tamamlanmamıştır. Bir başlıkta ise (no. 1) başlığın ön yüzünde ion volütleri, ekinus ve

¹⁰ George 1912, pl. 12, fig. 35; Millingen 1912, 48, pl.23

¹¹ Miltner 1958, 119-22, fig. 106 a-b, 108, 110; Kautzsch 1936, 177, 178, fig. 566a-g, 567 a-e; Russo 1999, taf.14.32.

¹² Vemi 1989, 3.

¹³ Kautzsch 1936; Yegül 1974, 265-274.

¹⁴ Vemi 1989.

impost bezemeleri tamamlanmış olduğu halde pulvinuslar ve arka yüzdeki volütlerin helezonları ile ekinus işlenmemiştir.

Bunlar çıkarıldıkları ocaklardan yarı işlenmiş biçimde sevk edilmiş başlıklar olmalıdır. Prokonnesos'daki mermer ocaklarından geç Antik dönemde özellikle korinth ve ion tipindeki sütun başlıklarının hem yarı işlenmiş hem de tam işli durumda sevk edilmiş oldukları ocak buluntularından anlaşılmaktadır¹⁵. Bugün Marmara Adası'nda Saraylar Köyü Açık Hava Müzesi'nde ve Saraylar Belediyesi önünde sergilenen eserler, ion-impost başlıkların da her iki aşamadaki örneklerinin sevk edilmiş olduğuna işaret etmektedir (fig. 3). Sergilenen ion-impost başlıklar arasında ion volütlerinin ve impostun kabaca biçimlendirildiği ancak ion volütlerinin helezonlarının, ekinus ve pulvinusların işlenmeden bırakıldığı örnekler (fig. 3a); ion volütlerinin helezonlarının, ekinus ve pulvinus bölümlerinin işlenmediği ancak impostun ön yüzünde kabartma tekniğindeki bir haç motifinin bulunduğu başlıklar (fig. 3b); impostun ön ve arka yüz bezemelerinin tamamlandığı, ion volütlerinin helezonlarının oyulduğu, pulvinus bezemelerinin tamamlandığı ancak ekinusların bezemelerinin tamamlanmamış olduğu (fig. 3c) ion-impost başlıklar bulunur. Efes'de tespit edilen atölyelerde de yarı işlenmiş durumdaki ion-impost başlıklar ortaya çıkarılmış ve bunların bir bölümünün yarı işlenmiş olarak alındığı ve yerel ustalar tarafından işlenerek son halinin verildiği belgelenmiştir¹⁶.

Başlıklardan yedisi yarım ya da ¼ lük bölümü korunmuş olarak günümüze ulaşmıştır. Çalışma alanımızda belgelediğimiz ion-impost sütun başlıkları iki temel biçim özelliği gösterir. İlkinde ion volütlerinin bulunduğu bölüm yüksektir ve volütler impostun sınırlarını aşacak biçimde yanlara doğru çıkıntı oluşturur. Bu tipteki tek örnek Bozcaada Kalesi içerisinde sergilenen başlıktır (no. 11) ve 5. yüzyıl başına tarihlenen örnekler ile paralellik gösterir¹⁷.

İkinci tipte ion volütlerinin bulunduğu bölüm daha dardır ve impostun genişliğini aşmaz. Bu gruptaki örnekler ion volütlerinin işlenişine göre üç grupta değerlendirilebilir. Bunlardan ilkinde; ion volütlerinin helezonları yatağından dışa doğru çıkıntı yapar. Bu grubun sekiz örneği vardır (no.

¹⁵ Asgari 1994, 484.

¹⁶ Russo 2008, 222.

¹⁷ Çalışma alanımızda tek örnekle tespit edilen bu başlık tipi Vemi tarafından tip I olarak gruplandırılmıştır, bk. Vemi 1989 13-15. Yunanistan, Ege Adaları ve Girit'te bu tipin örnekleri için bk. Vemi 1989, carte 1.

2-8). Bu tipteki başlıkların benzerleri form özelliğine göre 5. yüzyılın son çeyreğine tarihlenir¹⁸. İkinci gruptaki örneklerde volütler üçüncü gruptakilere göre daha belirgin ve yüksek olduğu halde üçüncü grupta volütler daha şematik işlenmiştir ve volütlerin boyu kısalmıştır. İkinci grupta değerlendirilebilecek on bir başlık bulunur (no. 9-18). Bu başlıklar 5. yüzyılın sonu ve 6. yüzyılın ilk yarısı örnekleri ile benzerlik gösterir¹⁹. Üçüncü grupta 15 başlık bulunur (no. 19-26, 28-34). Bu gruptaki başlıklar ise biçim özellikleri ve benzer örneklerine göre 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilebilir²⁰.

Başlıklar genellikle çok yoğun bezeme içermez. İmpostun dört yüzünün de bezenmiş olduğu bir başlık bulunur. Bu, Çanakkale merkezde tespit edilerek müzeye taşınmış bir başlıktır (no. 19). İmpostun dört yüzünün de bezenmiş olduğu ion-impot başlıklar İstanbul'da Mozaik Müzesi, Ayasofya Müzesi, Topkapı Sarayı, Koca Mustafa Paşa, Küçük Ayasofya²¹, Fenari İsa Camii'nde²² ve İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde²³, Anadolu'da Sardes'te²⁴, Yunanistan'da Selanik Ayasofya Kilisesi²⁵, Aziz Demetrius Kilisesi²⁶ ve Lapidarium Rotondu'nda²⁷, Korinth-Lechaion St. Leonidas Bazilikası²⁸ ile Teselya Nea Anchialos A Bazilikası'nda da vardır²⁹. Bunlardan Korinth-Lechaion St. Leonidas Bazilikası'ndaki başlığın impost kompozisyonu³⁰ Çanakkale Müzesi'ndeki başlığın impost kompozisyonu ile paraleldir.

Çalışma alanımızdaki başlıklarda bu örnek dışında impostların ya sadece ön yüzü ya da ön ve arka yüzünün bezendiği yan yüzlerin ise boş bıraktığı görülür. Başlıklardan sekizinde impostun her iki yüzü bezemelidir.

¹⁸ Vemi 1989, tip III.1

¹⁹ Vemi 1989, tip III.2 .

²⁰ Vemi 1989, tip III.3. Bu tipin Yunanistan, Ege Adaları ve Girit'teki örnekleri için bk. Vemi 1989, carte 2.

²¹ İstanbul Mozaik Müzesi'ndeki başlıklar için bk. Zolt 1994, no. 11, 20; Ayasofya'daki başlıklar için bk. Zolt 1994, no.4, 12, 21, 23; Topkapı Sarayı'ndaki başlıklar için bk. Zolt 1994, no. 24, Koca Mustafa Paşa Camii (Hagios Andreas in Krisei) için bk. Zolt 1994, no.14; Küçük Ayasofya için bk. Yegül 1974, fig. 28.

²² Kautzsch 1936, taf. 34. 549

²³ Russo 1999, taf. 14. 32.

²⁴ Russo 1999, taf. 15.33;

²⁵ Kautzsch 1936, taf.33.547; Vemi 1989, pl. 42.127-132.

²⁶ Kautzsch 1936, taf. 34.548; Vemi 1989, pl.43.133.

²⁷ Vemi 1989, pl.45.140.

²⁸ Vemi 1989, pl.15.40-41.

²⁹ Vemi 1989, pl. 34.98-99; 35.100, 36.101-107.

³⁰ Vemi 1989, pl.15.39-41.

Bunlardan dördünde ön ve arka yüzde aynı kompozisyon bulunur. Bunlar ya yüzeye tek başına yerleştirilmiş bir haç motifi (no. 14.16-17), ya da madalyon içerisindeki bir haç motifinden oluşan kompozisyonlardır (no. 2). Madalyon içerisine yerleştirilmiş haç motifi Kurşunlu³¹, Selçuk Müzesi³² ve Efes Aziz Ioannes Kilisesi'ndeki başlıklar³³ üzerinde de bulunur. Ancak bunlardan Kurşunlu ve Selçuk Müzesi'ndeki impostlarda üst bölümdeki silmeler yeralmaz, Efes'deki impost üzerinde ise üst bölümdeki silmeler bulunduğu halde Çardak'taki impost düzenlemesinden farklı olarak haçlı madalyonun bir bölümü bu silmelerin üzerine gelecek biçimde yerleştirilmiştir. Madalyon içindeki haç motifinin iki yanındaki bitki veya figürler ile birlikte ion-impost başlıkların impost kompozisyonlarında sıklıkla kullanıldığı anlaşılmaktadır³⁴. İpostlardan üçünde yüzlerden birinde tek bir haç motifi, diğerinde ise akanthus yaprakları arasına merkeze yerleştirilmiş bir haç motifi görülür (no. 8. 11.37). Bir başlıkta ise bir yüzde haç motifi yer alırken diğer yüzde madalyon içerisindeki bir christogram ve bunun iki yanına yerleştirilmiş stilize akanthuslardan oluşan kompozisyon yer alır (no. 12). Madalyon içerisine yerleştirilmiş aynı tipteki christogram Sakızada'daki bir impost üzerinde de yer alır³⁵. Ancak bu başlıkta madalyonun iki yanına yerleştirilmiş akanthus yaprakları görülmez. Akanthus yaprakları ve madalyon içerisindeki christogramın birlikte kullanıldığı impost kompozisyonu Zeytinbağı'nda³⁶, Gölyazı'da³⁷; Teselya Nea Anchialos A Bazilikası'ndaki bir başlığın impost bölümünde yer alır³⁸.

Başlıklardan onaltısında impostun sadece bir yüzünde bezemeye yer verilmiştir. Bunlardan onbirinde yüzeye tek başına yerleştirilmiş bir haç motifinden oluşan bezeme bulunur³⁹.

³¹ Ötüken 1996 taf. 37.3.

³² Russo 1999, taf. 13.30.

³³ Russo 1999, taf. 14.31; Kautzsch 1936, taf. 35.566; Russo 2008, fig.14; Ferrero 1983, 108, fig. 9.

³⁴ Bu motif Skripou (Vemi 1989, n. 17), Egin (Vemi 1989, n. 8), Trezene (Vemi 1989, n.66); Rhodes (Vemi 1989, fig. 300, 301-308); Ravenna Saint Jean Evangeliste (Deichmann 1974, fig. 55) ve Saint Agathe Majeure (Farioli 1969, 62); Varna Arkeoloji Müzesi (Dimitrov 1967, fig. 16); İstanbul Ayairini'deki (Mathews 1976, 122, 11-30, 11-31) başlıklarda kullanılmıştır.

³⁵ Vemi 1989, pl. 96.1

³⁶ Ötüken 1989, taf. 38.4, 6.

³⁷ Ötüken 1996, taf. 37.2

³⁸ Vemi 1989, pl.34, 98a

³⁹ İpostun yüzlerinden birinde, yüzeye serbest yerleştirilmiş bir haç motifi Assos (Zelle 1992, taf. 32.1, 32.3, 32.4, 32.7 ve 33.4), Gölyazı, Zeytinbağı (Ötüken 1996, taf. 38.5 ve 39.1), Seyitgazi Müzesi (Parman 2002, fig. 164), Uşak Müzesi (Parman 2002, fig. 174-176, 181), Ayairini (Tezcan

Dört başlıkta ise merkezdeki haçın iki yanında stilize akanthuslar görülür (no. 5, 6, 35-36). Haçın iki yanındaki stilize akanthusların yaprakları haç kollarının arasına kadar uzanır. Bu kompozisyonun benzeri İstanbul'da, Studios Bazilikası, Ayasofya Müzesi, Manganlar Sarayı ve İstanbul Arkeoloji Müzeleri bahçesindeki başlıklar üzerinde⁴⁰, Anadolu'da Silifke'de, Seyitgazi Müzesi'nde⁴¹, Antalya⁴², Sardes⁴³ ve İznik'te⁴⁴, Yunanistan'da Nea-Anchilos A Bazilikası ve Korinth'de⁴⁵, Kıbrıs'da Kourion'daki⁴⁶ başlıklar üzerinde görülür. Bu düzenlemede haç kollarının merkezine kadar uzanan sivri yapraklar bir chirstogramı hatırlatır (no. 12, 6, 35). Bir başlıkta ise ortadaki madalyonun iki yanındaki tavus kuşlarından oluşan kompozisyona yer verilmiştir. Bu ion-impot tipteki başlıklar arasında figürlü bezemeye sahip tek örnektir (no. 21)⁴⁷. Bu impost kompozisyonunun paralel örneği, Chalkis'deki bir başlık üzerinde tespit edilebilir⁴⁸. İstanbul⁴⁹ ve Ege'ne'deki⁵⁰ ion-impot tipteki başlıklar üzerinde tavus kuşunun yer aldığı örnekler bulunur ancak kompozisyon düzeni Çardak'taki başlıktan farklıdır.

1989, fig. 176), Topkapı Sarayı Müzesi (Tezcan 1989, fig. 448), Ege (Vemi 1989, Pl.3.9), Delphes (Vemi 1989, Pl. 9.23), Lechaion (Vemi 1989, pl.17.47), Korinth (Vemi 1989, Pl. 20.55), Argos (Vemi 1989, Pl.26.74a), Arta (Vemi 1989, Pl. 28.81), Amvrakikos (Vemi 1989, pl.29.84), Zakynthos (Vemi 1989, Pl.29.85), Larissa (Vemi 1989, Pl.31.89), Volos (Vemi 1989, pl.31.92), Nea-Anchilos (Vemi 1989, pl.39.119), Selanik Acheiropoietos (Vemi 1989, pl.40.121a; 122a; pl.41.123-124; pl. 40.121a, 122a, pl.41.124-125), Selanik Lapidarium Rotondu (Vemi 1989, pl. 47.148-149), Amphipolis, A Bazilikası (Vemi 1989, pl. 53.176, 175, 177), Tasos Hagios Vassilios Şapeli (Vemi 1989, pl.61.207), Thassos Alike (Vemi 1989, pl.63.217), Kavala (Vemi 1989, pl.60.206), Lesbos Hagios Alexandros de Lafion (Vemi 1989, pl.67.234), Patmos Hagios Ioannis Theologos (Vemi 1989, pl.72.254), Kos Hagios Gavril (Vemi 1989, pl.76.271), Kos, Kastro (Vemi 1989, pl.77.277; pl.78.279; pl.79.280; pl.80.282; pl.81.283, 287), Kos Agora (Vemi 1989, pl.83.293), Rodos d' Afandou Bazilikası'ndaki (Vemi 1989, pl. 84. 296) başlıklar üzerinde yer alır.

⁴⁰ Studios Bazilikası'ndaki başlıklar için bk. Zolt 1994, no.1-3; Ayasofya Müzesi'ndeki başlık için bk. Zolt 1994, no.7; İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ndeki başlıklar için bk. Zolt 1994, no. 8, 22.

⁴¹ Parman 2002, fig. 165

⁴² Alpaslan-Doğan 2008, 123-138, fig.8.

⁴³ Vemi 1989, 77

⁴⁴ Ötügen 1989, taf. 38.1

⁴⁵ Scranton 1957, fig. 95.

⁴⁶ Megaw 2007, Pl. 1.13.

⁴⁷ Ion-impot tipteki başlıklarda figüre yer verilen başlık örnekleri için bk. Mercangöz 2008, fig. 15; Filipova 2006, fig.360, 356, 357.

⁴⁸ Vemi 1989, pl.13.35c

⁴⁹ Peschlow – Peschlow-Bindokat – Wörrle 2002, Abb. 19a; Fıratlı 1990, pl. 67.215.

⁵⁰ Vemi 1989, pl. 3.8a

Impost bölümlerinde yüzlerden genellikle bir veya ikisinin bezenmiş olmasına rağmen ekinus ve pulvinusların her ikisi de genellikle bezemelidir. Sadece iki başlıkta ekinuslardan birinde bezemeye yer verilmiştir (no. 9.13). Ekinus bezemelerinde onbir farklı kompozisyon tespit edilir. Bunlardan ilki karşılıklı yerleştirilmiş iki stilize palmetten oluşur. (no. 5.10.29.4). Ekinus üzerindeki bu kompozisyonun benzerleri Zeytinbağı⁵¹ Korinth, Nea-Anchialos, Selanik, Thassos, Lesbos, Kos ve Rodos'ta⁵² görülür. Bu gruptaki bir örnekte ise karşılıklı yerleştirilmiş palmetlerin arasında bir ok motifi bulunur (no. 9) (fig. 2j). İkinci tip diagonal yerleştirilmiş iki yapraktan oluşan ekinus kompozisyonudur (no. 21.12.30.20) (fig. 2h). Bu ekinus kompozisyonu Lechaion ve Kos'daki başlıklar üzerinde de görülür⁵³. Üçüncü tipte merkezde bir yumurta motifi ve onun iki yanındaki birer palmetten oluşan kompozisyon yer alır (fig. 2g). Bu kompozisyona sahip başlıklardan üçünde palmetler yaprakların uçları dışı, volütlerin ucuna doğru uzanacak biçimde (no. 32.8. 16); ikisinde yaprak uçları üst bölüme bakacak biçimde (no. 2.18); bir başlıkta yaprak uçları ortadaki yumurta motifine bakacak biçimde yerleştirilmiştir (no.36). Başlıklardan birinde ise palmetlerin simetrik yerleştirilmediği görülür (no.25). Ekinus üzerinde merkezdeki bir yumurta ve iki yanında birer palmet motifine yer verilen ion-impost tipteki sütun başlıkları, İstanbul Kalenderhane⁵⁴, İstanbul Ayasofya Müzesi⁵⁵, Korinth-Lechaion St. Leonidas Bazilikası, Nauplie Tolo Köyü ve SelanikAcheiropoietos Bazilikası'nda da yer alır⁵⁶.

Ekinus kompozisyonlarından dördüncüsü, ekinusun merkezindeki bir yumurta motifi (no.4.3.17.14.12, 2) ya da merkezdeki bir yumurta ile iki yanındaki birer yarım yumurta motifinden oluşur (no.13.33.15) (fig. 2ı). Ekinusun merkezindeki bir yumurta motifinden oluşan kompozisyon İznik Ayasofya Kilisesi⁵⁷, Egin, Argos, Amurakikos Kefalos Bazilikası, Nea Anchialos A Bazilikası, Selanik Lapidarium Rotondu, Edessa Longos, Veroia, Halkidiki, Tasos Hagios Vassilios Şapeli, Thassos Cruciform

⁵¹ Ötügen 1996, taf. 38.5.

⁵² Vemi 1989, 65, n.241.

⁵³ Kos'daki başlıklar için bkz. Vemi 1989, pl.80.281, 81.287, 83.292; Lechaion için bkz. Vemi 1989, 17.47.

⁵⁴ Peschlow 2007, pl.6.32a.

⁵⁵ Barsanti – Guiglia 2010, fig.87.

⁵⁶ Corinth için bk. Vemi 1989, pl. 20.56; Leonidas baz için bk. Vemi 1989, pl. 15.42a; Tolo için bk. Vemi 1989, pl.25.73a; Acheiropoietos için bk. Vemi 1989, p. 40.121; 41.124.

⁵⁷ Ötügen 1996, taf. 37.5.

Bazilikası, Lesbos Mytilene Argola Bazilikası, Kos Kastro Müzesi ve Karpathos Leukos Bazilikasındaki ion-impost başlıklarda da tespit edilir⁵⁸. Merkezdeki yumurta motifi ve iki yanındaki birer yarım yumurta-dan oluşan ekinus kompozisyonu İstanbul Kalenderhane'de⁵⁹, Daphni ve Thassos'daki başlıklar üzerinde de yer alır⁶⁰. Beşinci tipte yanyana dik biçimde yerleştirilmiş üç palmetten oluşan kompozisyon bulunur (no. 19, 27) (fig. 2c). Diğer kompozisyonlar birer örnekle temsil edilir. Bunlar; uçları yukarı bakacak biçimde yerleştirilmiş iki yarım palmet (no. 33)⁶¹; merkezde bir yumurta, iki yanında uçları aşağı bakacak biçimde yerleştirilmiş birer ok ve köşelerde birer üç yapraklı palmet⁶² (no. 18) (fig. 2f); merkezdeki uçları yukarı bakacak biçimde dik olarak yerleştirilmiş bir palmet ve onun yan kollarından çıkarak yukarı doğru uzanan yarım palmetler (no. 31) (fig. 2a); ve uçları aşağı doğru "C" biçiminde kıvrılan iki palmetten⁶³ (fig. 2e) oluşan bezeme kompozisyonlarıdır (no. 14)⁶⁴. Bir başlıkta ise ekinuslardan biri üzerinde kazıma tekniğindeki bir haç motifi yer alır (no. 1). Bu motif Nauplie'de Tolo köyündeki bir başlık üzerinde görülür⁶⁵.

Pulvinuslar üzerinde beş farklı kompozisyon tespit edilir. Bunlardan ilki yatay istiflenmiş akantuslardan oluşur (no. 5.10.25.33.17.1) (fig. 2o). Pulvinus üzerindeki bu kompozisyonun paralelleri, Korinth, Kos, Lesbos, Kalymnos, Rhodes, Efes⁶⁶ ve Assos'daki⁶⁷ başlıklar ile Girit Knossos Bazilikası'ndan bir başlık⁶⁸ üzerinde de görülür. İkinci kompozisyon merkezde aynı noktadan çıkarak iki yana uzanan yapraklardan oluşur (no. 6.30. 2) (fig. 2m). Pulvinus üzerindeki bu kompozisyonun paraleli Phlippi

⁵⁸ Bu başlıkların fotoğrafı için bk. Vemi 1989, pl. 3.9; 26.74; 29.84; 35.100a; 39.120, 47.149; 51.167; 51.169; 52.171; 61.207c; 62.209; 66.233; 78.279b; 94.323.

⁵⁹ Peschlow 2007, pl.6.30.

⁶⁰ Vemi 1989, pl. 2.3a,b ve pl.62.210.

⁶¹ Aynı tipteki ekinus kompozisyonu Efes'deki bir ion-impost başlık üzerinde de yer alır, bk. Bammer 1999, Taf.65.14.

⁶² Aynı ekinus kompozisyonu Volos Iolkos Bazilikası'ndaki bir başlık üzerinde bulunur Vemi 1989, pl.33.97.

⁶³ Aynı ekinus kompozisyonu Nauplie Tolo köyündeki bir başlık üzerinde bulunur Vemi 1989, pl.26.73b.

⁶⁴ Aynı ekinus kompozisyonu İstanbul Ayasofya Müzesi (bk. Barsanti – Guiglia 2010, fig.86), Nauplie Tolo Köyü (Vemi 1989, pl.26.73b) ve Korinth'deki (Vemi 1989, 20.56) başlıklarda da görülür.

⁶⁵ Vemi 1989, 65, n.73, pl.26.

⁶⁶ Vemi 1989, 58, n.176 .

⁶⁷ Zelle 1992, taf. 34.2.

⁶⁸ Vemi 1989, pl.95.329a.

A Bazilikası'nın atriumunda yeralan bir başlık üzerinde tespit edilir⁶⁹. Bu gruptaki 4 örnekte ise stilize akanthuslar, balteusun iki yanında yer alırlar (no. 34.14. 28.4). Bu bezemenin paralel örneği Afyon Müzesi'ndeki bir başlık üzerinde görülür⁷⁰. Üçüncü grupta orta eksene göre zıt yönde yerleştirilmiş iki çanak biçimli yaprak ve arasındaki ok motifi (no. 8.32. 16) bulunur (fig. 21). Bu kompozisyonun benzerleri Thassos, Argos, Philippi, Korinth, Lesbos, Karpathos ve Kos'daki başlıklar üzerinde yer alır⁷¹. Üç başlıkta ise orta eksene göre zıt yönde yerleştirilmiş iki çanak biçimli yaprak bulunur ancak orta bölümdeki ok yer almaz (no. 3.15. 31). Dördüncü grup dikey çizgilerden (no. 13) oluşan pulvinus kompozisyonudur (fig. 2p). Beşinci pulvinus kompozisyonu ise tek örnekle temsil edilir. Bu pulvinus üzerindeki kompozisyonda bir dal üzerindeki beş yapraklı bir bitki balteusun iki yanına karşılıklı yerleştirilmiştir (no. 18) (fig. 2k).

İncelediğimiz başlıklar bir örnek dışında mermerden üretilmiştir. Kullanılan mermer türleri ise gri damarlı beyaz ve beyaz mermerdir. Bu malzemelerin yakın çevredeki hammadde kaynakları Marmara ve Ege çevresinde bulunur. Gri damarlı beyaz mermer Prkokonnesos ocaklarının malzemeleri arasında yer alır. Bununla birlikte gri damarlı beyaz mermer Paros adasından da çıkarılmaktadır⁷². Paros ve Prokonnesos malzemeleri arasındaki ayırt edici özelliklerden biri Prokonnesos mermerindeki gri damarların uzun ve düz bir çizgi halinde devam etmesi olarak gösterilir⁷³. Ancak sütun başlığı gibi nispeten küçük boyutlu eserlerde bunun tespit edilmesi güçlük gösterir. Bununla birlikte eserlerimizin tarihlendiği 5.-6. yüzyıllarda Paros adasındaki ocakların aktif durumda olup olmadığı da tartışmalıdır⁷⁴.

Beyaz mermerden üretilmiş sütun başlıkları için ise Prokonnesos ile birlikte Biga ilçesine bağlı Kemer (Parion) ve Karabiga (Pegai) arasındaki beyaz mermer ocakları da hammadde kaynağı olarak gösterilebilir. Strabon tarafından işaret edilen Biga'daki bu mermer ocaklarının Bizans döneminde özellikle başkent inşasında sanıldan çok daha önemli bir rol oynadığı İstanbul'daki geç Antik dönem sütun başlıkları üzerine yapılan bir

⁶⁹ Vemi 1989, n. 187.

⁷⁰ Parman 2002, foto. 136.

⁷¹ Vemi 1989, 58, no.188.

⁷² Herrmann – Tykot – Hoek 2009, 723-737.

⁷³ Herrmann – Tykot – Hoek 2009, 723.

⁷⁴ Herrmann – Tykot – Hoek 2009, 726-727.

çalışma ile ortaya konulmuştur⁷⁵. Beyaz mermer antik dönemde Marmara Bölgesi dışında Atina yakınlarındaki Pentelic ve Luna'daki Carrara ocaklarından da çıkarılmıştır. Ancak bu ocakların üretimlerinin hangi tarihe kadar devam ettiği konusu kesinlik kazanmamıştır⁷⁶. Bu verilere göre, incelediğimiz sütun başlıklarının Prokonnesos ya da Biga'daki ocaklarının malzemelerinden üretilmiş olduğu güçlü bir olasılık olarak görünür, ancak kesin bir yargıya ancak petrografik analizler ile ulaşılabilir.

Başlıkların buluntu konumları Çanakkale Boğazı'nın her iki yakasındaki yerleşim alanlarına işaret eder. Bu Çanakkale boğazı kıyısındaki alanların erken Bizans döneminde yoğun biçimde iskan edilmiş olduğunu gösterir. İki sütun başlığı ise Eceabat'taki kanalizasyon kazıları sırasında orijinal buluntu konumunda belgelenmiştir. Bu alanda kazılar sırasında bulunan duvar parçaları bir Bizans yapısının varlığını gösterir, sütun başlıkları ve diğer mimari plastikler ise bu yapının bir dini kuruluşa ait olduğunu ve 5. yüzyıl 2. yarısı-6. yüzyıla tarihlenebileceğine işaret eder. Diğer başlıklar orijinal buluntu konumunda belgelenmemiştir. Ancak devşirme olarak Çardak'taki Süleyman Paşa Camii ve Hanı içerisinde kullanılan başlıklar Çardak ya da yakın çevresindeki bir yapıdan taşınmış olmalıdır. Eserler bu yapının da erken Bizans dönemine tarihlenebileceğine işaret etmektedir.

⁷⁵ Betsch 1977, 17. Hansen 1971, 212. Prokonnesos'daki beyaz mermer ocakları özellikle de yeni kurulan başkent inşası için büyük önem taşıyordu. Çünkü erken Bizans döneminde renkli sütun gövdeleri ile birlikte beyaz mermerden yapılmış sütun başlık ve kaidelerinin kullanılması geleneği devam etmekte idi. Bu Yunan ve Roma geleneği özellikle başkent İstanbul'daki imparatorluk yapılarında sürdürülmeye çalışılmıştır. Bk. Betsch 1977, 18-19.

⁷⁶ Betsch 1977, 298-301.

KATALOG⁷⁷**1. Bozcaada Kalesi (fig. 4.1)**

Gri damarlı beyaz mermer

A.E.: 29A. K: 30 Ü.E.: 51 Ü.K.: 41 Y: 24

Başlığın ion volütlerine sahip alt bölümü impostun sınırlarını aşacak biçimde yanlara doğru çıkıntılıdır. Volütler kabaca biçimlendirilmiştir ve volütlerin yüksekliği impostun yüksekliğine yakın ölçülerdedir. Ekinuslardan birinde kazıma tekniğindeki bir haç yeralır. Pulvinuslardan biri bezenmeden bırakılmıştır. Diğerinde ise yatay olarak istiflenmiş akantuslardan oluşan kompozisyon yeralır. İpostun yüzleri düzgün işlenmiştir ve bezeme bulunmaz. Abakus bölümü de impostun yüksekliğine yakın ölçülerdedir.

2. Çardak Yakup Bey Hanı (fig. 4.2)

Gri damarlı beyaz mermer

A.E.: 37 A.K.: 36 Ü.E.: 70 Ü.K.: 41 Y: 27

Başlık Çardak Yakup Bey Hanı içerisinde devşirme olarak kullanılmaktadır. Ekinuslardan biri üzerinde merkezde bir yumurta ve onun iki yanına yerleştirilmiş birer palmet yeralır. Palmetler uçları yukarı bakacak biçimde yerleştirilmiştir. Diğer ekinus kompozisyonu ise tek bir yumurta motifinden oluşur. Pulvinuslar üzerinde merkezde aynı noktadan çıkarak iki yana uzanan stilize akanthuslardan oluşan kompozisyon yeralır. İpost bölümü abakusdan üç silme ile ayrılmıştır. İpostun ön ve arka yüzlerinde madalyon içine yerleştirilmiş birer haç motifi bulunur, yan yüzler ise düzgün işlenmiştir ancak bezeme bulunmaz.

3. Çanakkale Arkeoloji Müzesi (fig. 4.3)

Env. no: -

Gri damarlı beyaz mermer

A.E.: 33 A.K.: 28 Ü.E.: 70 Ü.K.: 42 Y: 20

Ekinus bölümünde ön ve arka yüzlerde farklı kompozisyonlara yer verilmiştir. Ekinuslardan birinde merkezde bir yumurta motifi yeralır. Diğerinde ise uçları yukarı bakacak biçimde yerleştirilmiş iki palmet bulunur. Pulvinuslarda orta eksene göre simetrik yerleştirilmiş iki çanak biçimli yaprak ve ortasındaki ok motifinden oluşan kompozisyon yeralır. İpostun yüzlerinde ise bezemeye yer verilmemiştir.

⁷⁷ Katalog içerisindeki kısaltmalar: A.E, alt en; A.K, alt kalınlık; Ü.E, üst en; Ü.K, üst kalınlık; Y, yükseklik; (k)korunmuş.

4. Çanakkale Arkeoloji Müzesi (fig. 4.4)

Env. no: 11031

Eceabat Kanalizasyon kazısı

Gri damarlı beyaz mermer

A.E.: 37 A.K.: 36 Ü.E.: 73 Ü.K.: 44 Y: 27

Ekinus üzerinde ön yüzde ortada bir yumurta motifi bulunur. Arka yüzde karşılıklı yerleştirilmiş iki palmetten oluşan kompozisyon yer alır. Palmetlerin uçları aşağı bakacak biçimde yerleştirilmiştir. Pulvinuslar üzerinde balteusun iki yanındaki stize akanthuslardan oluşan kompozisyon görülür. İmpostun ön yüzünde bir haç motifi bulunur. Haçın kolları üçgenlerle sonlanmaktadır. İmpostun diğer yüzleri düzgün işlenmiş olup bezemesizdir.

5. Çanakkale Arkeoloji Müzesi (fig. 4.5)

Env. no: -

Gri damarlı beyaz mermer

A.E.: - A.K.: - Ü.E.: - Ü.K.: 47 Y: 24

Başlık orta bölümünden kırılmıştır ve yarım olarak korunur. Ekinus bölümü uçları birbirine bakacak biçimde yerleştirilmiş iki palmet ile bezenmiştir. Pulvinus üzerinde yatay olarak istiflenmiş akantuslar yer alır. Bunlar orta bölümdeki bir bant ile bağlanmıştır. İmpostun ön yüzünde, merkezde bir haç motifi yer alır. Haçın iki yanına akantus yaprakları yerleştirilmiştir. Akantusun yaprakları haçın kolları arasına uzanarak tüm yüzeyi kaplar. İmpostun yan yüzlerinin ise bezemesiz olduğu anlaşılmaktadır.

6. Çanakkale Arkeoloji Müzesi (fig. 4.6)

Env. no: -

Gri damarlı beyaz mermer

A.E.: - A.K.: - Ü.E.: 51 Ü.K.: - Y: 27

Başlık kırık durumdadır ve yaklaşık ¼'lik bölümü korunmuştur. İon volütlerinden biri görülebilir ve ekinusun korunmuş parçasına göre ekinus kompozisyonunun karşılıklı yerleştirilmiş palmetlerden oluştuğu anlaşılır. Pulvinuslardan biri korunmuştur. Bu bölümde merkezde aynı noktadan çıkarak iki yana uzanan stilize akantus yapraklarından oluşan kompozisyon yer alır. İmpost üzerindeki kompozisyon merkezdeki bir haç ve onun iki yanındaki akantus yapraklarından oluşur. Akantusun yaprakları haçın kolları arasına uzanarak tüm yüzeyi kaplayacak biçimde yerleştirilmiştir. İmpostun yan yüzlerinin ise bezemesiz olduğu anlaşılmaktadır.

7. Gelibolu Kalesi (fig 5.7)

Mermer

A.E.: - A.K.: - Ü.E.: Ü.K.(k): 32 Y: 24

Duvar da devşirme olarak kullanılmış başlık kırık durumdadır, ayrıca duvar örgüsü içerisinde kaldığından yan ve arka yüzleri görülmez. Başlığın görülebilen bölümünden ekinus üzerinde uçları aşağı doğru uzanan ve “C” biçiminde bir kıvrım oluşturan iki palmet yer alır. Pulvinus bölümünün bezemeye sahip olduğu anlaşılır ancak duvar örgüsü içerisinde kaldığı için kompozisyon tanımlanamaz. İmpostun yüzeyinde ise kırıklar bulunduğu için bezeme bulunup bulunmadığı anlaşılamaz.

8. Halileli (fig 5.8)

Mermer

A.E.: 58 A.K.: - Ü.E.: 105 Ü.K.: - Y: 35

Başlık kırık durumdadır. Kısa kenarlarının ortasından kırılmıştır ve yaklaşık yarısı korunmuştur. Ekinus bölümü kırık olduğu için kompozisyonun tamamı görülemez ancak buradaki bezemenin Cevizli ve Gökçebayır'daki başlıklar ile benzerlik gösterdiği anlaşılır. Buna göre her iki yüzdeki ekinus bezemelerinin olasılıkla merkezdeki yumurta motifinin iki yanına birbirine zıt yönde uçları volütlere bakacak biçimde yerleştirilmiş iki palmetten oluştuğu söylenebilir. Pulvinus üzerinde orta eksene göre simetrik yerleştirilmiş iki çanak biçimli yaprak ve ortasındaki ok motifinden oluşan kompozisyon görülür. İmpostun yan yüzlerinden biri korunmuştur ve bu yüz bezemesizdir. Ön ve arka yüzlerinde ise iki farklı kompozisyon bulunur. Yüzlerden birinde uçları üçgenlerle biten bir haç motifi yer alır. Diğer yüzde merkezdeki haçın iki yanında akantuslardan oluşan bir kompozisyon bulunduğu anlaşılır.

9. Çanakkale Arkeoloji Müzesi (fig. 5.9)

Env. no: -

Gri damarlı beyaz mermer

A.E.: 35 A.K.: 35 Ü.E.: 66 Ü.K.: 42 Y: 20

Ekinus ön yüzde karşılıklı yerleştirilmiş iki palmet ve arasındaki bir ok motifi ile bezenmiştir. Arka yüzde ise bezemesizdir. Pulvinusların yüzeyi de düzgün işlenmiştir ve herhangi bir bezeme motifi bulunmaz. İmpostun ön yüzünde kabartma tekniğinde işlenmiş bir haç motifi bulunur. Latin haçı formundadır ve uçları üçgenlerle sonlanır. İmpostun diğer yüzlerinde bezeme bulunmaz. Abakusun yan bölümlerinde olasılıkla ikinci kullanım sırasında oluşturulmuş, 6 cm. genişliğinde 14 cm. yüksekliğindeki oyuklar yer alır.

10. Çanakkale Arkeoloji Müzesi (fig. 5.10)

Env. no: 3792

Bayramiç

Beyaz mermer

A.E.: 39 A.K.: 35 Ü.E.: 78 Ü.K.: 49 Y: 25

Başlığın ekinus bölümü ön ve arka yüzde aynı bezeme kompozisyonuna sahiptir. İki palmet, uçları aşağı bakacak biçimde yerleştirilmiştir. Pulvinuslar üzerinde yatay olarak istiflenmiş stilize akantuslar yer alır. İmpost üzerinde ön yüzde bir Latin haçı bulunur. Arka ve yan yüzler ise düzgün işlenmiştir ancak bezeme bulunmaz.

11. Çardak Yakup Bey Camii (fig. 6.11)

Gri damarlı beyaz mermer

A.E.: 38 A.K.: 37 Ü.E.: 82 Ü.K.: 44 Y: 25.5

Ekinus bölümünde uçları imposta bakacak biçimde yerleştirilmiş iki palmetten oluşan kompozisyon yer alır. Pulvinuslar üzerinde bezeme bulunmaz. İmpostun dar yüzlerinden birinde bitkilerle kaplı bir zemin üzerine yerleştirilmiş haç motifi vardır. Haçın üst kolu ve yan kollarının uçları kazanmıştır. Diğer yüzde ise boş zemin üzerinde tek bir haç motifinden oluşan kompozisyon yer alır. Bu yüzdeki haç kazanmıştır ancak izi görülebilir. İmpostun yan yüzleri ise düzgün işlenmiştir ve bezemesizdir.

12. Çardak Yakup Bey Hamı (fig. 6.12)

Mermer

A.E.: 40 A.K.: 39 Ü.E.: 79 Ü.K.: 53 Y: 26

Ekinus bölümlerinde iki farklı kompozisyon görülür. Yüzlerden birinde ekinusun merkezine yerleştirilmiş tek bir yumurta motifi yer alır. Diğer yüzde diagonal yerleştirilmiş iki yaprak motifinden oluşan kompozisyon bulunur. Pulvinus üzerinde ise balteusun iki yanına simetrik biçimde yerleştirilmiş stilize akantuslardan oluşan kompozisyon yer alır. İmpostun ön yüzünde merkezde bir madalyon, madalyonun iki yanında stilize yaprak motifleri vardır. Madalyonun içerisinde ise 6 yürek biçimli yaprağın oluşturduğu christogram motifi bulunur. İmpostun arka yüzünde yüzeye tek başına yerleştirilmiş kabartma tekniğindeki Latin haçı yer alır. Haç ikinci kullanım sırasında kazanmıştır ve izi görülebilir.

13. Gelibolu merkez (fig. 6.13)

Gri damarlı beyaz mermer

A.E.: 47 A.K.: 48 Ü.E.: 74 Ü.K.: 55 Y: 26

Ekinuslardan sadece biri üzerinde bezemeye yer verilmiştir. Bu bölümde merkeze yerleştirilmiş bir yumurta ve onun iki yanındaki birer yarım yumurta motifinden oluşan kompozisyon bulunur. Pulvinus üzerinde dikey çizgilerden

oluşan bir düzenlemeye yer verilmiştir. İmpostun arka ve yan yüzleri bezemesizdir. Ön yüzde ise merkeze yerleştirilmiş bir haç ve haçın iki yanındaki stilize akantuslar dan oluşan kompozisyon görülür.

14. Kocadere (fig. 6.14)

Mermer

A.E.: 34 A.K.: 36.5 Ü.E.: 50 Ü.K.: 70 Y: 27

Ekinus bölümlerinde ön ve arka yüzlerde iki farklı kompozisyon yeralır. Yüzlerden birinde ekinusun merkezine yerleştirilmiş tek bir yumurta motifi bulunur. Diğer yüzde “C” kıvrımı oluşturacak biçimde uçları aşağı doğru dönük iki palmet ekinus kompozisyonunu oluşturur. Pulvinus üzerinde balteusun iki yanına yerleştirilmiş stilize akantus yapraklarından oluşan kompozisyon bulur. İmpostun kısa kenarlarından birinin üst bölümü kırıktır. Bu yüzde kabartma tekniğinde bir haçın bulunduğu anlaşılır. İmpostun arka yüzünde bir haç motifi yeralır. Ancak bu haç kazanmıştır ve izi görülebilir.

15. Çanakkale Şehitleri Abidesi mevkii (fig. 6.15)

Mermer

A.E.: - A.K.: 49 Ü.E.: - Ü.K.: 53 Y: 25

Başlığın arka bölümü kırıktır. Ekinus üzerinde merkezdeki bir yumurta ile onun iki yanına yerleştirilmiş birer yarım yumurta motifinden oluşan bezeme yeralır. Pulvinus üzerinde orta eksene göre simetrik yerleştirilmiş iki çanak biçimli yapraktan oluşan bezeme bulunur. İmpostun kısa yüzlerinden biri tam olarak korunmuştur. Bu yüzde bezemeye yer verilmemiştir.

16. Gökçebayır (fig. 6.16)

Gri damarlı beyaz mermer

A.E.: 33 A.K.: 37 Ü.E.: 35 Ü.K.: 55 Y: 22

Ekinuslar üzerinde merkezdeki yumurta motifinin iki yanına birbirine zıt yönde uçları volütlere bakacak biçimde yerleştirilmiş iki palmetten oluşan kompozisyon yeralır. Pulvinusların üzerinde orta eksene göre simetrik yerleştirilmiş iki çanak biçimli yaprak ve ortasındaki ok motifinden oluşan kompozisyon yeralır. İmpostun ön ve arka yüzlerinde birer Latin haçı motifi yeralır. Haç kollarının uçları üçgenlerle sonlanır. Yan yüzler düzgün işlenmiştir ancak bezemesizdir.

17. Güllüce-Mormat mezarlık alanı (fig. 7.17)

Gri damarlı beyaz mermer

A.E.: 48 A.K.: 47 Ü.E.: 72 Ü.K.: 53 Y: 28

Başlığın bir bölümü kırıktır. Bu nedenle ekinuslardan biri görülebilir. Ekinusun merkezine yerleştirilmiş tek bir yumurta motifi yeralır. Pulvinuslardan da biri korunmuştur. Bu bölümde üst üste istiflenmiş stilize akantuslardan oluşan bezeme yeralır. İmpostun kısa yüzünde uçları üçgenlerle sonlanan bir Latin haçı motifi bulunur. Yan yüzler düzgün işlenmiştir ancak bezemesizdir.

18. Bozcaada kalesi (fig. 7.18)

Gri damarlı beyaz mermer

A.E.: 54 A.K.: 42 Ü.E.: 84 Ü.K.: 62 Y: 30

Volütlerden biri kırık durumdadır. Ekinus bölümlerinde merkezde bir yumurta, iki yanında uçları aşağı bakacak biçimde yerleştirilmiş birer ok ve köşelerde birer üç yapraklı palmetten oluşan kompozisyon yeralır. Pulvinus üzerinde orta eksene göre simetrik olarak birbirine bakacak biçimde yerleştirilmiş beş yapraklı stilize bir bitki motifi bulunur. İmpostun yüzleri kabaca biçimlendirilmiştir ve bezemesizdir.

19. Çanakkale Arkeoloji Müzesi (fig. 7.19)

Env. no: 46

Çanakkale Merkez'de bir evin temel kazısı sırasında çıkarılarak Çanakkale Arkeoloji Müzesi'ne taşınmıştır.

Gri damarlı beyaz mermer

A.E.: 33 A.K.: 28 Ü.E.: 44 Ü.K.: 55.5 Y: 28 Ç: 27

Ekinus bölümü yan yana dik olarak yerleştirilmiş üç palmet ile bezenmiştir. Pulvinus üzerinde balteusun iki yanına yerleştirilmiş stilize akantuslardan oluşan kompozisyon yeralır. Başlığın impost bölümünde yan yüzlerde akantus yapraklarından oluşan bir kompozisyon bulunur. Bu yüzde merkezdeki üç yapraklı bitkisel formun iki yanında simetrik yerleştirilmiş ikişer akantus yaprağı görülür. Bunlardan içteki ikisi hafifçe birbirine doğru eğilmiş ve yaprakları orta bölümde birbirine değecek biçimde yerleştirilmiştir. Diğer iki yaprak dik olarak abakusa kadar uzanır. Aynı ikili akantus düzenlemesi başlığın köşelerinde de tekrarlanmıştır. Abakusa kadar uzanacak biçimde dik olarak uygulanan akantuslar tam köşede yeralır. Bu akantusların iki yanına başlığın iki farklı yüzüne uzanacak biçimde içe doğru kıvrım yapan birer akantus yaprağı daha yerleştirilmiştir. Aynı kompozisyon impostun diğer yan yüzünde de tekrarlanmıştır. İmpostun yan yüzlerinde iki köşeye yerleştirilen akantus kompozisyonlarının dıştaki yaprakları, impostun ön ve arka yüzlerindeki kompozisyonun da bir parçasını oluşturmuştur. Ön ve arka yüzdeki kompozisyon da yine akantus yapraklarından oluşmaktadır. Abakusa kadar uzanan dik olarak yerleştirilmiş iki akantus ve onların iki yanında içe doğru kıvrılan küçük birer akantus yaprakları ile oluşturulmuş kompozisyon yeralır. Ancak bu kompozisyonun merkezine, ön yüzde, arkadakinden farklı olarak alt kolu uzun bir haç motifi yerleştirilmiştir.

20. Halileli (fig. 7.20)

Mermer

A.E.: 43 A.K.: 42 Ü.E.: 79 Ü.K.: 39 Y: 28

Başlığın ön yüzünde abakus ve impost bölümünde kırıklar vardır. Pulvinuslardan birinin de üzeri aşınmış durumdadır. Ekinus bölümünde diagonal yerleştirilmiş iki yapraktan oluşan bir kompozisyon bulunur. Pulvinus

bölümlerinin yatay istiflenmiş akantus yapraklarından oluşan bir kompozisyona sahip olduğu anlaşılır. İmpostun ön yüzünde bir haç motifi vardır. Arka ve yan yüzler düzgün işlenmiştir.

21. Çardak Yakup Bey Camii (fig. 7.21)

Gri damarlı beyaz mermer

A.E.: 42 A.K.: 40 Ü.E.: 86 Ü.K.: 44 Y: 27

Başlık Çardak Yakup Bey Camii içerisinde devşirme olarak kullanılmaktadır. Ekinus bölümü diagonal yerleştirilmiş iki yaprak ile bezenmiştir. Pulvinus üzerinde orta eksene göre simetrik yerleştirilmiş stilize akanthuslardan oluşan kompozisyon yer alır. İmpostun arka ve yan yüzleri bezemesizdir. Ön yüzünde ortada yuvarlak bir madalyon bulunur. Madalyonun iki yanında, bitkilerle kaplı bir zemin üzerine karşılıklı yerleştirilmiş birer tavus kuşu yeralır. Kuşlar profilden tasvir edilmiştir ve baş, gövde, kuyruk bölümlerine ait detayların işlenmesine özen gösterilmiştir. Kuşlardan birinin başının bulunduğu bölümde yüzey aşınmıştır.

22. Çardak Yakup Bey Camii (fig. 7.22)

Gri damarlı beyaz mermer

A.E.: 40 A.K.: 38 Ü.E.: 46 Ü.K.: 68 Y: 36

Başlık Çardak Yakup Bey Camii içerisinde devşirme olarak kullanılmaktadır. Ekinus bölümlerinde iki farklı kompozisyon bulunur. Yüzlerden birinde bir yumurta motifinden oluşan kompozisyon, diğer yüzde uçları alt bölüme bakacak biçimde yerleştirilmiş iki palmetten oluşan kompozisyon yeralır. Pulvinus üzerinde orta eksene göre simetrik yerleştirilmiş akantuslar bulunur. İmpost bölümünün yüzeyleri düzgün işlenmiştir, ancak bezeme motifine yer verilmemiştir.

23. Çardak Yakup Bey Hamı (fig. 8. 23)

Mermer

A.E.: - A.K.: - Ü.E.: 85.5 Ü.K.: 52 Y: 24

Başlık üzerinde bezeme bulunmaz. İon volütlerinin helezonları da işlenmeden bırakılmıştır. İmpostun kısa yüzlerinden birinde kollarının uçları üçgenlerle sonlanan bir Latin haçının izi görülür. Üzerindeki haç başlığın ikinci kullanımını sırasında kazanmış olmalıdır. İmpostun diğer yüzleri bezemesizdir ancak düzgün işlenmiştir.

24. Çardak Yakup Bey Hamı (fig. 8. 24)

Mermer

A.E.: 39 A.K.: 38 Ü.E.: 59.5 Ü.K.: 4 Y: 23

İon volütlerinin helezonları işlenmeden bırakılmıştır. İmpostun kısa yüzlerinden birinde bir haç motifi yeralır. Latin haçı tipindedir ve haçın kolları üçgenlerle sonlanır. Diğer yüzler ise düzgün işlenmiş olup bezemesizdir.

25. Çardak Yakup Bey Hanı (fig. 8. 25)

Mermer

A.E.: 39 A.K.: 38 Ü.E.: 76.5 Ü.K.: 50 Y: 26

Başlığın ekinus bölümlerinde ön ve arka yüzde iki farklı düzenleme yer alır. Ön yüzde, merkezdeki yumurta motifinin iki yanında birer palmet vardır. Palmetler simetrik değildir, her ikisi de başlığın sağ bölümüne bakacak biçimde yerleştirilmiştir. Arka yüzdeki ekinus kompozisyonu uçları aşağı bakacak biçimde sırt sırta simetrik biçimde yerleştirilmiş iki palmetten oluşur. Pulvinus bölümleri üst üste istiflenmiş stilize akantuslarla bezenmiştir. İmpost bölümünde abakusdan imposta geçen bölümde üç silme yer alır. İmpostun sadece ön yüzü bezenmiştir. Bu yüzde kabartma tekniğinde işlendiği anlaşılan bir Latin haçı bulunur. Haçın kolları üçgenlerle sonlanmaktadır. Ancak başlığın ikinci kullanımı sırasında bu haç kazanmıştır ve sadece izi görülebilir. Diğer yüzler düzgün işlenmiştir.

26. Çardak Yakup Bey Hanı (fig. 8. 26)

Mermer

A.E.: 40 A.K.: 39 Ü.E.: 79 Ü.K.: 53 Y: 27

Başlığın alt bölümünde kırıklar bulunur. Ekinus ve pulvinus bölümleri oldukça yıpranmıştır ve üzerlerindeki bezeme görünmez. İmpostun yüzleri ise düzgün işlenmiştir ancak bezeme motifi bulunmaz.

27. Eceabat merkez (fig. 8. 27)

Beyaz mermer

A.E.: 41 A.K.: 40 Ü.E.: 48 Ü.K.: 68 Y: 24

Başlık üzerindeki volütlerden biri kırıktır. Ekinus bölümünde yan yana dik olarak yerleştirilmiş üç palmetten oluşan kompozisyon görülür. Pulvinuslar ve impostun yüzleri bezenmeden bırakılmıştır.

28. Eceabat merkez (fig. 8. 28)

Mermer

A.E.: 38 A.K.: 37 Ü.E.: 86 Ü.K.: 51,6 Y: 16

Pulvinus üzerinde balteusun iki yanına simetrik olarak yerleştirilmiş stilize akanthuslardan oluşan kompozisyon yer alır. İmpostun yan yüzleri düzgün işlenmiştir.

29. Saraycık, İnci Baba Tekkesi (fig. 8. 29)

Mermer

A.E.: 45 A.K.: 34 Ü.E.(k): 72 Ü.K.(k): 39 Y: 26

Saraycık'ta, İnci Baba Tekkesi'ne ait yapı kalıntılarının yer aldığı alanda dağılık biçimde bulunan iki başlık parçasının aynı başlığa ait olduğu çalışmamız

sırasında tespit edilmiş ve birleştirilmiştir. Ancak ¼ lük bölümü hala eksiktir. Başlığın içi ikinci kullanım sırasında düzgün biçimde oyulmuştur. Ekinus bölümünde karşılıklı yerleştirilmiş iki palmet bulunur. Pulvinus üzerindeki kompozisyon yüzey aşınmış olduğu için tam anlaşılabilir. İmpostun ön yüzünde merkezde bir haç motifi yer alır. Yan yüzlerden biri korunmuştur ve bu bölümde bezeme bulunmaz.

30. Süleymaniye (fig. 9. 30)

Mermer

A.E.: 52 A.K.: Ü.E.: 117 Ü.K.: 78 Y: 44

Başlığın, ikinci kullanım sırasında içi oyulmuştur. Ekinuslar üzerinde diagonal yerleştirilmiş iki yapraktan oluşan kompozisyon yer alır. Pulvinuslar üzerinde ise merkezde aynı noktadan çıkarak iki yana uzanan stilize akanthuslardan oluşan kompozisyon yer alır. İmpostun arka ve yan yüzlerinde bezeme bulunmaz. Ön yüzde ise merkezdeki haç ve onun iki yanına yerleştirilmiş stilize akanthuslardan oluşan kompozisyon yer alır. Bitkilerin dalları ve yaprakları haçın kollarının arasına doğru uzanarak tüm yüzeyi kaplar.

31. Bayramiç Hadımoğlu Konağı bahçesi (fig.9. 31)

Mermer

A.E.: 54 A.K.: 52 Ü.E.: 38 Ü.K.: 34 Y: 21

Ekinuslar üzerinde ön ve arka yüzde iki farklı kompozisyon yer alır. Ön yüzde merkezdeki uçları yukarı bakacak biçimde dik olarak yerleştirilmiş bir palmet ve onun yan kollarından çıkarak yukarı doğru uzanan yarım palmetlerden oluşan bir kompozisyon yer alır. Arka yüzde ekinus yumurta motifi ile bezenmiştir. Pulvinuslar üzerinde orta eksene göre simetrik yerleştirilmiş iki çanak biçimli yapraktan oluşan kompozisyon yer alır. İmpostun ön yüzünde bir Latin haçı bulunur. Haç kollarının uçları üçgenlerle sonlanır. İmpostun diğer yüzleri düzgün işlenmiştir ve bezeme bulunmaz.

32. Cevizli (fig. 9. 32)

Gri damarlı beyaz mermer

A.E.: 58 A.K.: 40 Ü.E.: 98 Ü.K.: 96 Y: 37

Başlık impostun yüzeyindeki bazı kırıklar dışında tam olarak korunmuştur. İmpostun üst bölümünde başlığın sonradan kuyu bileziği olarak kullanıldığını gösteren izler bulunur. Ekinus üzerinde merkezdeki yumurta motifinin iki yanına birbirine zıt yönde uçları volütlere bakacak biçimde yerleştirilmiş iki palmetten oluşan kompozisyon yer alır. Pulvinus üzerinde orta eksene göre simetrik yerleştirilmiş iki çanak biçimli yaprak ve ortasındaki ok motifinden oluşan kompozisyon bulunur. İmpostun yüzleri düzgün işlenmiştir ancak bezeme bulunmaz.

33. Ezine - Dalyan (fig. 9. 33)

Gri damarlı beyaz mermer

A.E.: 50 A.K.: 46 Ü.E.: 68 Ü.K.: 74 Y: 32

Ekinus bölümü ön ve arka yüzde farklı bezemelere sahiptir. Ön yüzde uçları yukarı bakacak biçimde sırt sırta yerleştirilmiş iki yarım palmet motifinden oluşan kompozisyon yer alır. Arka yüzde ise merkezdeki bir yumurta ile onun iki yanına yerleştirilmiş birer yarım yumurta motifinden oluşan kompozisyon bulunur. Pulvinusların üzerinde üst üste istiflenmiş akantus yapraklarından oluşan bezeme görülür. İmpostun ön yüzünde bir Latin haçı motifi yer alır. Haçın kolları üçgenlerle sonlanır. Diğer yüzler düzgün işlenmiştir ancak bezemesizdir.

34. Ezine Tavaklı (fig. 9. 34)

Gri damarlı beyaz mermer

A.E.: - A.K.: 45 Ü.E.: 57 Ü.K.: 68 Y: 30

Başlığın bir bölümü toğrağa gömülmüş durumda bulunur. Bu nedenle ekinus üzerindeki bezeme kompozisyonu görülmez. Pulvinus üzerinde balteusun iki yanındaki stilize akantus yapraklarından oluşan kompozisyon yer alır. İmpostun yüzleri düzgün işlenmiştir ancak bezemesizdir.

35. Eceabat merkez (fig. 9. 35)

Beyaz mermer

A.E.: 30 A.K.: 35 Ü.E.: 70 Ü.K.: 50 Y: 33

İon-impot tipe olduğu anlaşılan sütun başlığının ion volütlerinin yer aldığı bölümü yeniden biçimlendirilerek bir paye başlığına dönüştürülmüştür. Bu nedenle Ekinus ve pulvinus bölümlerindeki kompozisyon görülemez. İmpostun arka ve yan yüzleri bezemesiz bırakılmıştır. Ön yüzde merkezdeki bir haçın etrafına yerleştirilmiş stilize akantus yapraklarından oluşan bir kompozisyon bulunur.

36. Karainbeyli (fig. 9. 36)

Mermer

A.E.: - A.K.(k): 24 Ü.E.: - Ü.K.(k): 32 Y: 29

Başlığının yaklaşık ¼ lük bölümü korunmuştur. Bugün köy kahvesinin duvarına monte edilmiş durumdadır. Ekinusun sadece bir yarısı görülebilir. Bu bölümde merkezde bir yumurta motifi ve onun iki yanında birer palmetten oluşan kompozisyon yer alır. Korunmuş olan palmet, yaprak uçları ekinusun orta bölümüne bakacak biçimde yerleştirilmiştir. Pulvinuslar üzerinde bezeme görülmez. İmpostun yan yüzlerinden biri görülebilir ve bu bölümde bezemeye yer verilmemiştir. Ön yüzde ise olasılıkla merkezdeki haçın iki yanına yerleştirilmiş akantuslardan oluşan bir kompozisyon bulunduğu anlaşılır.

37. Kumkale (fig. 10. 37)

Mermer

A.E.: 38 A.K.: 43 Ü.E.: 55? Ü.K.: 64? Y: 28

Yüzeyini kaplayan harç nedeniyle başlık üzerindeki bezeme tam olarak görülemez. İon volütlerinin bulunduğu köşeler kırıktır. Ekinus ve pulvinus bölümlerindeki kompozisyonlar yüzeydeki harç nedeniyle anlaşılabilir. İmpostun yan yüzlerinden biri duvara monte edilmiştir. Ancak diğer yan yüzün bezemesiz olduğu anlaşılır. Ön ve arka yüzlerde ise merkezdeki haç motifinden oluşan kompozisyona yer verilmiştir. Arka yüzdeki kompozisyon sadece haçtan oluşurken ön yüzde haçın iki yanına yerleştirilmiş akanthus yaprakları bulunur.

38. Çanakkale Arkeoloji Müzesi (fig. 10. 38)

Env. no: -

Lapseki - Dalyan

Mermer

A.E.: 45 A.K.: 42 Ü.E.: 6 Ü.K.(k): 52 Y: 27

İon volütleri ve impost bölümü kabaca biçimlendirilmiş olan başlık, tamamlanmadan bırakılmıştır. İmpostun kısa yüzlerinden biri kısmen kırıktır. Bu yüzde kabartma tekniğinde işlenmiş bir haçın alt ve yan kolunun bir bölümü görülür.

39. Alçıtepe (fig. 10. 39)

Mermer

A.E.: 38 A.K.: 24 Ü.E.: 41 Ü.K.: 43 Y: 18

Başlığın ion bölümü kabaca biçimlendirilerek bırakılmıştır. Volütlerin helezonları işlenmemiş, ekinus ve pulvinus bölümlerinin yüzeyleri düzeltilmiş ancak bezememiştir. İmpost bölümünde de yüzeyler düzgün işlenmiştir ancak bezeme bulunmaz.

40. Bolayır (Resim 10. 40)

Mermer?

A.E.: 33 A.K.: 49 Ü.E.: 34 Ü.K.: 30 Y: 14

Başlığın ion bölümü kabaca biçimlendirilerek bırakılmıştır. Volütlerin helezonları işlenmemiş, ekinus ve pulvinus bölümlerinin yüzeyleri düzeltilmiş ancak bezememiştir. İmpost bölümünde de yüzeyler düzgün işlenmiştir ancak bezeme bulunmaz.

41. Pınarbaşı (fig. 10. 41)

Taş

A.E.: 40 A.K.: 37 Ü.E.: 43 Ü.K.: 58 Y: 27

Başlığın ion ve impost bölümleri kabaca biçimlendirilerek bırakılmış, ion volütlerin helezonları işlenmemiştir. Yüzeyler düzgün biçimlendirilmiş ancak bezemeden bırakılmıştır.

Bibliyografya ve Kısaltmalar

- Alpaslan-Doğan 2008
Alpaslan-Doğan, S., “La sculptura byzantine en Lycie et sa place dans l'évolution de l'art byzantin”, C. Pennas ve C. Vanderheyde (ed.), *La Sculpture byzantine VIIe-XIIe siècle*, BCH Supplément 49, 123-138.
- Alten 1913
Alten, W. von, *Geschichte des altchristlichen Kapitells*, München.
- Asgari 1994
Asgari, N., “Prokonnesos-1992 Çalışmaları”, AST XI, 483-504.
- Bammer 1999
Bammer, A., “Die kirche im Artemision von Ephesos”, *Efeso paleocristiana e bizantina-frühchristliches und byzantinisches Ephesos* (ed. R. Pillinger – O. Kresten – F. Krinzing – E. Russo), *Archäologische Forschungen* 3, Wien.
- Barsanti – Guiglia 2010
Barsanti, C. – A. Guiglia, “Late Roman and Early Byzantine Capitals”, *The Sculptures of the Ayasofya Müzesi in Istanbul* (ed. C. Barsanti – A. Guiglia), 79-99, Istanbul.
- Betsch 1977
Betsch, W.E., *The History, Production, and Distribution of Late Antique Capital in Constantinople* (University of Pennsylvania Ph.D.), Pennsylvania.
- Deichmann 1956
Deichmann F.W. “Studien zur Architektur Konstantinopels”, *Deutsche Beiträge zur Altertumswissenschaft* 4, Baden
- Deichmann 1974
Deichmann, F.W., *Ravenna, Hauptstadt des Spätantiken Abendlandes*, II-1, Wiesbaden.
- Dimitrov 1967
Dimitrov, D., “Impostes et chapiteaux impostes ioniques de la haute époque byzantine du musée archéologique de Varna”, *Bulletin de l'Institut Archéologique Bulgare* 30, 41-57.
- Farioli 1969
Farioli, O.R., “Corpus” della scultura paleocristiana bizantina ed altomedioevale di Ravenna, III (*La scultura architettonica*), Roma.
- Ferrero 1983
Ferrero, D.B., “San Giovanni di Efeso”, *XXX Corso di Cultura sull'arte ravennate e bizantina seminario giustiniano*, Ravenna, 93-113.
- Firatlı 1961
Firatlı, N., “Bizans Çağına Ait Üç Mezarlık Buluntusu”, *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı* 10, 37-41.
- Firatlı 1990
Firatlı, N., *La sculpture byzantine figurée au musée archéologique d'Istanbul*, Paris.
- George 1912
George, W.S., *The Church of Saint Eirene at Constantinople*, London.
- Hansen 1971
Hansen, E.V., *The Attalids of Pergamon (Study in Classical Philology)*, London.
- Herrmann – Tykot – Hoeck 2009
Herrmann, J. – R.H. Tykot – A. van den Hoek, “Parian Marble in Early Christian Times”, *Marbres et autres roches de la Méditerranée antique: études interdisciplinaires Studies on Mediterranean Ancient Marble and Stones* (ed. P. Jockey), Paris, 723-737.

- Kautzsch 1936 Kautzsch, R., Kapitellstudien, Beiträge zu einer Geschichte des spätantiken Kapitells im Osten vom vierten bis ins siebente Jahrhundert, Berlin.
- Krautheimer 1965 Krautheimer, R., *Early Christian and Byzantine Architecture*, London.
- Laurent 1899 Laurent, J., “Delphes Chrétien”, *BCH*, 206-279.
- Mathews 1976 Mathews, F., *The Byzantine Churches of İstanbul, A Photographic Survey*, Pennsylvania.
- Millingen 1912 Millingen, A., *Byzantine Churches in Constantinople*, Oxford.
- Miltner 1958 Miltner, F., *Ephesos, Stadt der Artemis und des Johannes*, Vienna.
- Orlandos 1929 Orlandos, A.C., “Une Basilique paleochrétienne en Locride”, *Byzantion* 5,207-228.
- Ötügen 1996 Ötügen, Y., *Forschungen im Nordwestlichen Kleinasien Antike und Byzantinische Denkmäler in der provinz Bursa, IstMittBeiheft 41*, Tübingen.
- Parman 2002 Parman, E., *Ortaçağda Bizans Döneminde Frigya (Phrygia) ve Bölge Müzelerindeki Bizans Taş Eserleri*, Eskişehir.
- Peschlow – Peschlow-Bindokat – Wörrle 2002
Peschlow, U. – A. Peschlow-Bindokat – M. Wörrle, “Die Sammlung Turan Beler in Kumbaba bei Şile (II) Antike und byzantinische Denkmäler von der bithynischen Schwarzmeerküste”, *IstMitt* 52, 429-522.
- Peschlow 2007 Peschlow, U., “Byzantine Architectural Sculpture”, *Kalenderhane in Istanbul, The Excavations*, 295-342, Mainz,
- Russo 1999 Russo, E., “La scultura a Efeso in età paleocristiana e bizantina. Primi lineamenti”, *Efeso paleocristiana e bizantina-frühchristliches und byzantinisches Ephesos* (ed. R. Pillinger – O. Kresten – F. Krinzinger – E. Russo), *Archäologische Forschungen* 3, Wien, 26-53.
- Russo 2008 Russo, E., “The Ionic Impost Capitals of the Church of St. John in Ephesus”, *AST* 25-1, 221-234.
- Scranton 1957 Scranton, R.L., *Corinth XVI, Medieval Architecture in the Central Area of Corinth*, Princeton-New Jersey.
- Sodini 1977 Sodini, J.P., “Remarques sur la sculpture architecturale d’Attique, de Béotie et du Péleponnèse à l’époque paléochrétienne”, *BCH* 101-1, 423-450.
- Sotiriou 1929 Sotiriou, G.A., “ΑιπαλαιοχριστιανικαίβυσαυλικαίτηςΕλλάδος”, *ArcEph*, 161-248.
- Strzygowski 1899 Strzygowski, J., “Die Akropolis in altbyzantinischer Zeit”, *AthMitt* 14, 271-296.
- Tezcan 1989 Tezcan, H., *Topkapı Sarayı ve Çevresinin Bizans Dönemi Arkeolojisi*, İstanbul.

- Vemi 1989 Vemi, V. Les Chapiteaux Ioniques à imposte de Grèce à l'époque paléochrétienne, BCH Supplément XVII, Paris.
- von Alten 1913 Alten, W. von, Geschichte des altchristlichen Kapitells, München.
- Yegül 1974 Yegül, F.K., "Early Byzantine Capitals from Sardis. A Study on the Ionic Impost Type, DOP 28, 265-274.
- Zelle 1992 Zelle, M., "Ionische Kämpferkapitelle aus dem stadtgebiet von Assos" Asia Minor Studien 5, Ausgrabungen in Assos 1990, 183-196.
- Zolt 1994 Zolt, T., Kapitellplastik Konstantinopels vom 4. bis 6. Jahrhundert n. Chr., AsiaMS 14, Bonn.

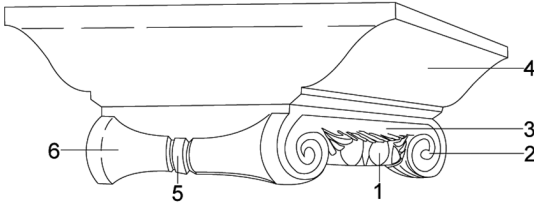

Fig. 1
 Ion-impost sütun başlığının bölümleri (Çizen T. Türker)
 (1-ekinus 2-ion volütleri 3-kanal 4-impost 5-balteus 6-pulvinus)

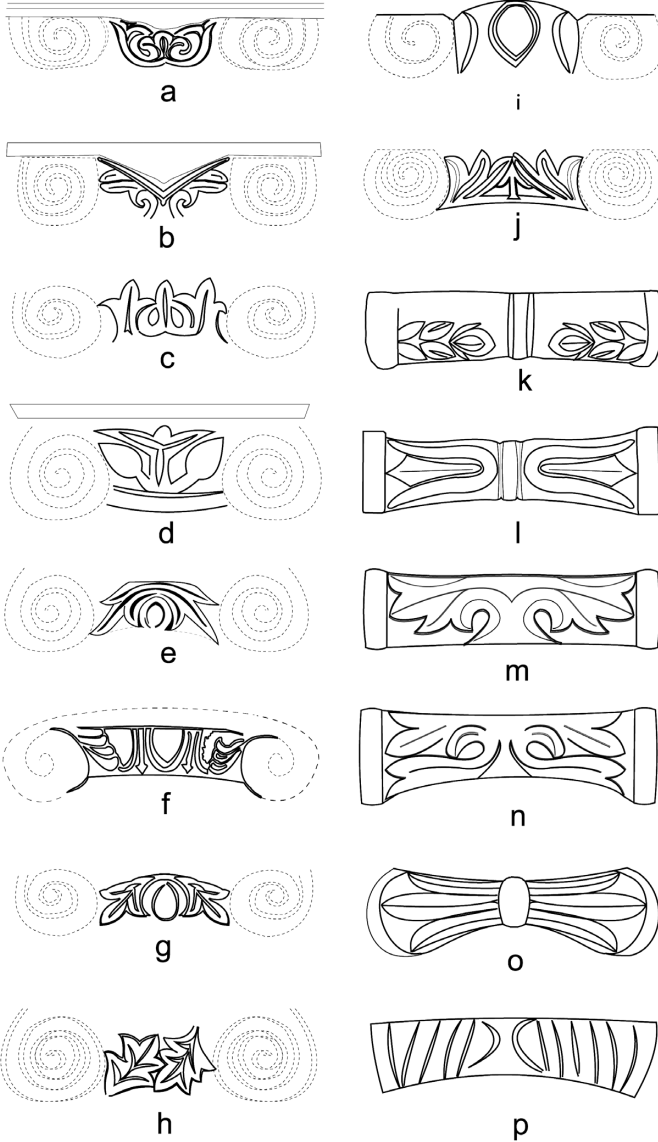

Fig. 2
 Ekinus ve pulvinus üzerindeki bezemeler (Çizen T. Türker)

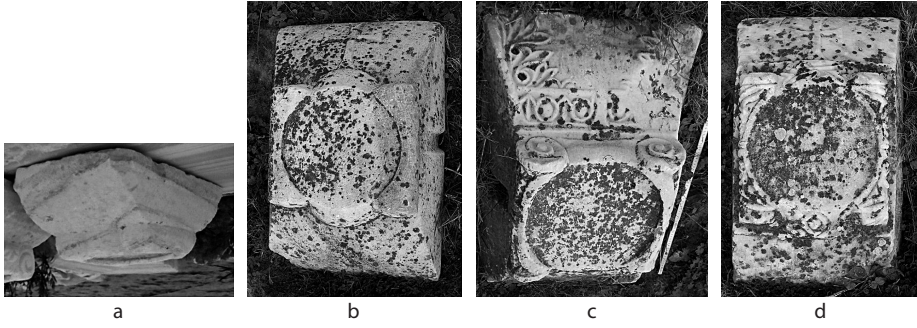

Fig. 3 Marmara Adası Saraylar Köyü Açık Hava Müzesi ve Saraylar Belediyesi önünde yer alan ion-impöst sütun başlıkları

Fig. 4 Ion-impöst sütun başlıkları

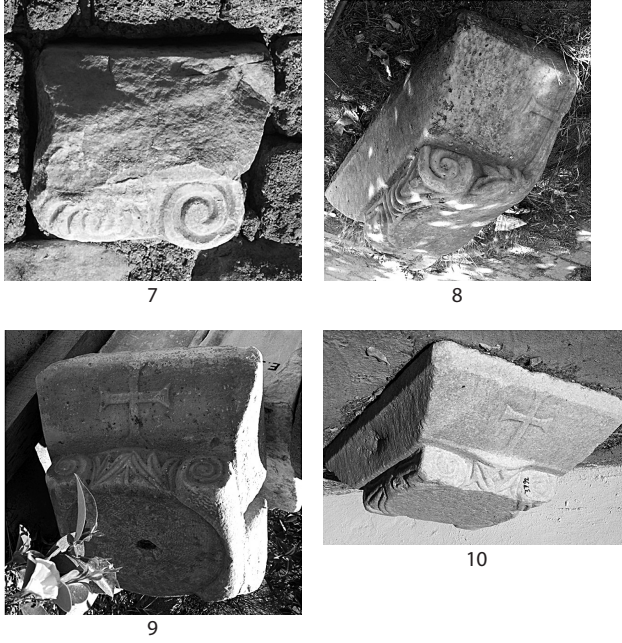

Fig. 5 Ion-impost sütun başlıkları

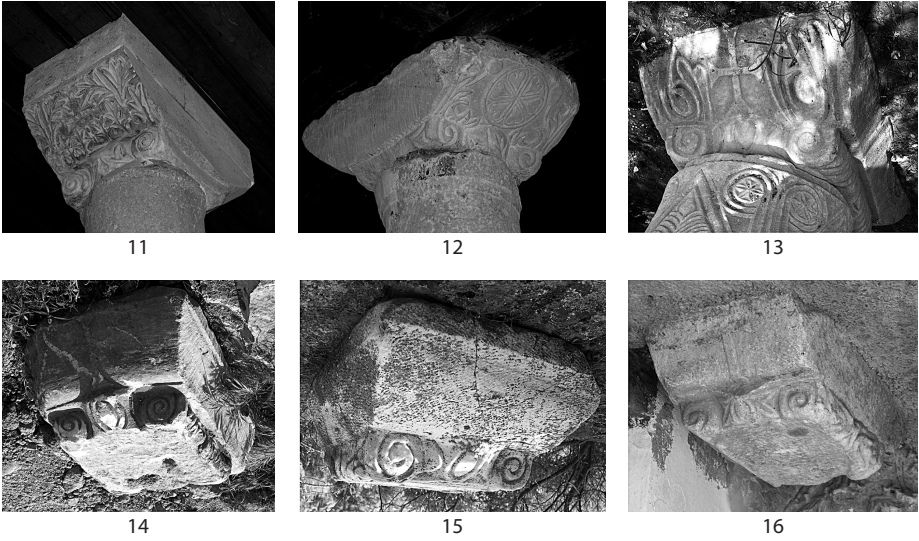

Fig. 6 Ion-impost sütun başlıkları

17

18

19

20

21

22

Fig. 7 Ion-impost sütun başlıkları

23

24

25

26

27

28

29

Fig. 8 Ion-impost sütun başlıkları

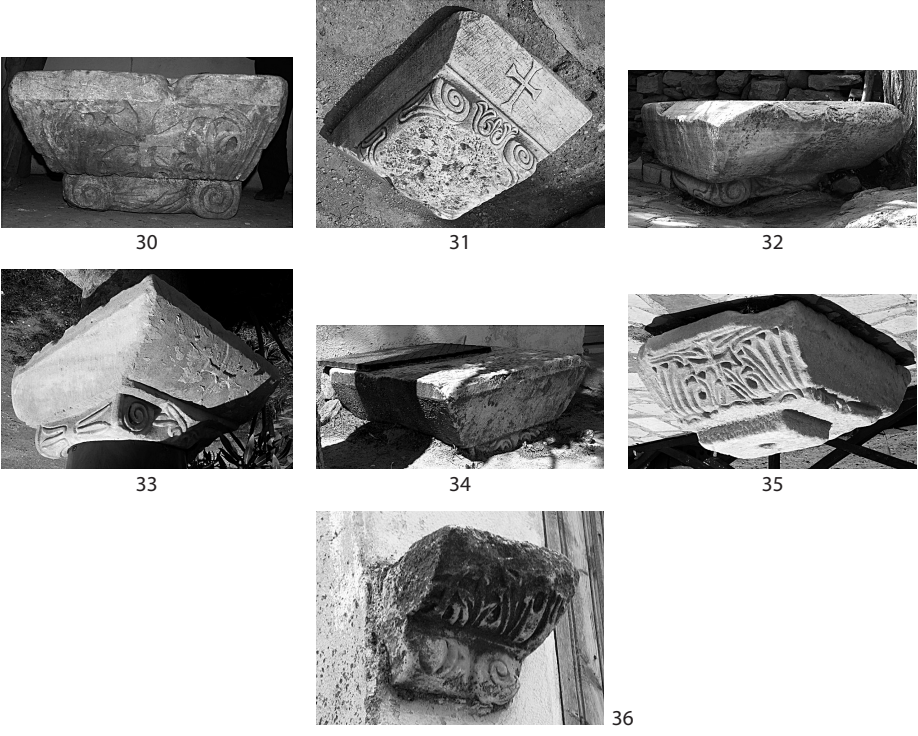

Fig. 9 Ion-impost sütun başlıkları

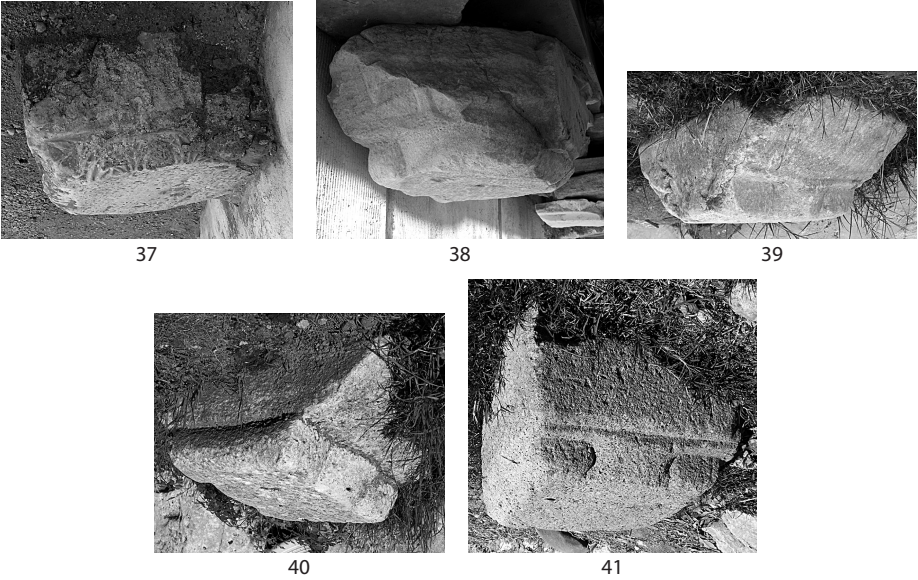

Fig. 10 Ion-impost sütun başlıkları